

Planbureau

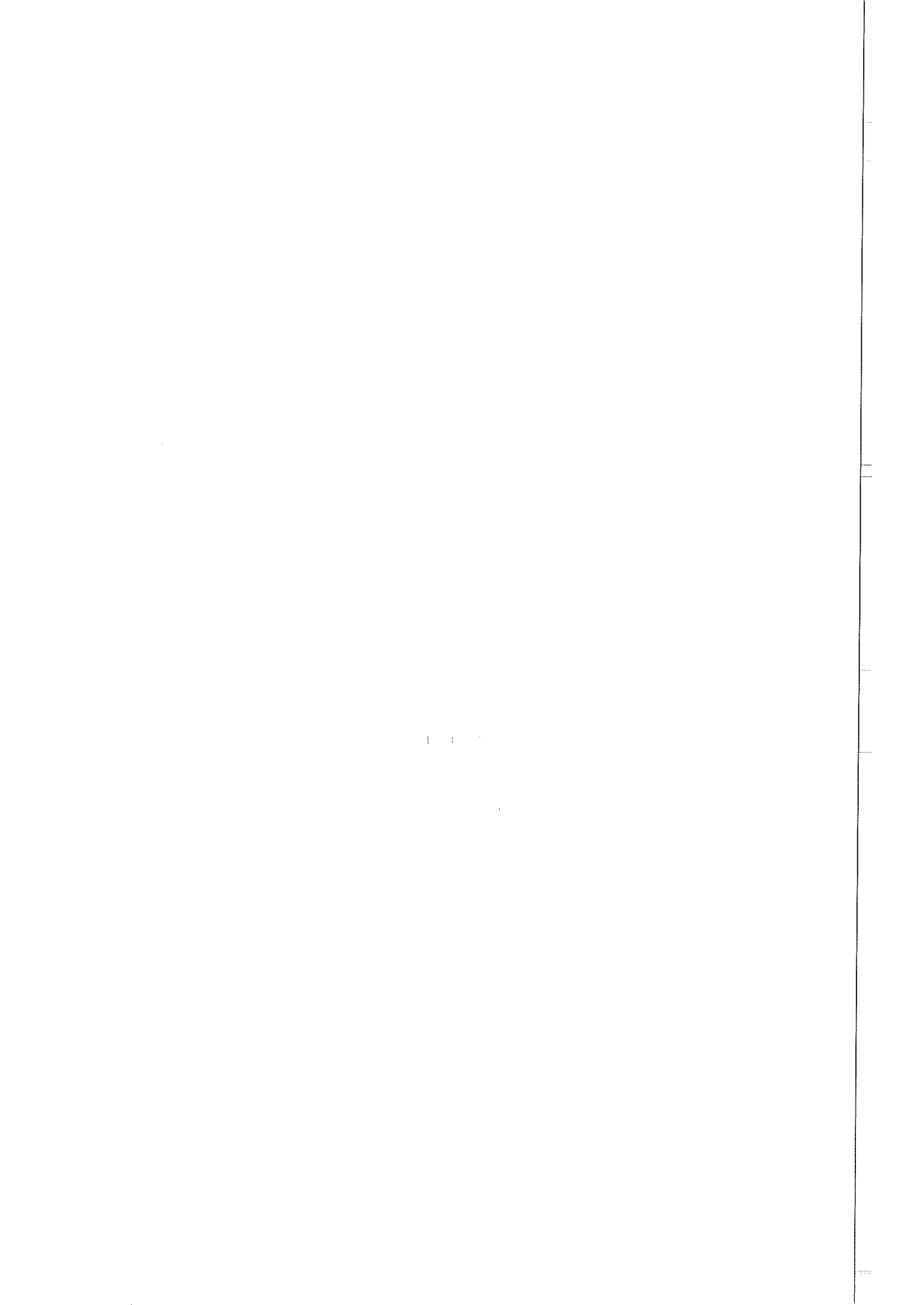
AD-4213

31

December 1988

**De ontvangsten en uitgaven van de
Sociale Zekerheid in de vooruitzichten
1988-1992 van juli 1988**

M.J. Festjens - Th Debois - W. Van der Beken

Inhoudstafel

	blz.
1. Afbakening van het begrip "sociale zekerheid" in de gebruikte statistiek	4
A. In de Nationale Rekeningen	4
B. In de E.S.E.R.-rekeningen	5
2. De hypothesen gebruikt in de juli-88 projectie	7
1. Het verloop van de wereldeconomie	7
2. Hypothesen omtrent het binnenlands beleid	7
3. De macro-economische aggregaten die een invloed hebben op de sociale zekerheid	8
4. Het belang van de sociale zekerheid in het Belgisch economisch systeem	9
1. Globaal verloop van de Belgische sociale zekerheid	9
2. De sociale zekerheidsprestaties van de Natie	12
3. Het aandeel van de verschillende economische agenten in de financiering van de sociale zekerheid	16
4. De bijdrage van de Overheid in naam van de nationale solidariteit	17
5. De globale financiering van de sociale zekerheid van de Natie	18
5. De geldstromen beheerd door de sociale verzekeringsinstellingen	20
1. De specifieke hypothesen van de sociale zekerheid	20
2. De vooruitzichten van de ontvangsten en uitgaven van de sociale zekerheid beheerd door de sociale verzekeringsinstellingen	22
2.1. De determinanten van de bijdragen, die door de sociale verzekeringsinstellingen worden geïnd	25
2.2. De sociale zekerheidsprestaties aan de gezinnen, uitgekeerd door de sociale verzekeringsinstellingen	29
2.3. Determinanten van de belangrijkste sociale zekerheidsprestaties	34
1. De pensioenen	34
2. De uitgaven voor werkloosheid en bruggpensioenen	40
3. De uitgaven voor geneeskundige zorgen	42
2.4. De rijkstoelagen aan de sociale zekerheid	43

6. De geldstromen van de sociale zekerheid beheerd door de Centrale Overheid	46
1. Voorwoord	46
2. Algemeen overzicht	46
3. De sociale zekerheid van het personeel van de Centrale Overheid	49
3.1. De globale personeelsuitgaven	50
3.2. De wedden en lonen	50
3.3. De bijdragen	51
3.4. De prestaties rechtstreeks betaald door de Schatkist	53
1. De rustpensioenen	53
2. De overlevingspensioenen	54
3. Het saldo van de overlevingspensioenen	55
4. Samenvatting en beperkingen van de vooruitzichten inzake de sociale zekerheid beheerd door de Centrale Overheid.	56
7. De geldstromen van de sociale zekerheid beheerd door de lokale overheid	57
1. Voorwoord	57
2. Algemeen overzicht	57
3. De sociale zekerheid van het personeel van de lokale overheid	59
3.1. De globale personeelsuitgaven	59
3.2. De wedden en lonen	59
3.3. De bijdragen	59
3.4. De prestaties betaald door de lokale overheid	61
1. De rustpensioenen van het gesubsidieerd onderwijs	61
2. De overige prestaties	62
4. Samenvatting en beperkingen van de vooruitzichten inzake de sociale zekerheid beheerd door de lokale overheid.	62
 Bijlage 1 :De evolutie van de sociale zekerheid van de Natie, in mld F (1970 – 1992)	 63
Bijlage 2 :De evolutie van de sociale zekerheid van de Natie, in % BBP (1970 – 1992)	66
 Bijlage 3 : Raming van de rijkstoelagen van de sociale zekerheid overeenkomstig de criteria van de wet DHOORE.	 68

1. Afbakening van het begrip "sociale zekerheid" in de gebruikte statistiek

Voor een goed begrip van de inhoud van de hier gehanteerde cijfers, is het nodig enkele woorden uitleg te geven over de gebruikte statistieken.

Omdat de vooruitzichten 1988 - 1992 van juli 1988 gesimuleerd werden met het HERMES-model, dat gebaseerd is op de cijfergegevens van de E.S.E.R.rekeningen (Europees Stelsel van Economische Rekeningen), zijn deze economische rekeningen van de E.E.G. ook de bron van ons cijfermateriaal. Soms - omwille van een meer gedetailleerde opsplitsing van sommige gegevens - zullen we overstappen naar de Nationale Rekeningen (economische rekeningen van het N.I.S.) en zelfs naar de nog meer gedetailleerde algemene rekeningen van de sociale zekerheid (Algemeen Verslag over de Sociale Zekerheid, Ministerie van Sociale Voorzorg).

Het is dus van belang enig zicht te hebben op de inhoud van het begrip "sociale zekerheid" en de overgang van het ene systeem naar het andere.

A. De Nationale Rekeningen zijn trouwens, voor wat betreft de sociale zekerheid, gebaseerd op de algemene rekeningen van de sociale zekerheid. Beide rekeningen zijn economische rekeningen en omvatten de ontvangsten en uitgaven van de sociale zekerheid die overeenkomen met de vastgestelde rechten van het kalenderjaar. Tussen haakjes, dit in tegenstelling met de begrotingen, die als ontvangsten de werkelijk geïnde ontvangsten van het begrotingsjaar boeken (laatste kwartaal van vorig jaar + drie eerste kwartalen van het kalenderjaar).

De inhoud van het begrip "sociale zekerheid" in de Nationale Rekeningen betreft de verplichte regeling van sociale zekerheid voor werknemers, (met uitsluiting van het jaarlijks vakantiegeld = loon), het sociaal statuut van de zelfstandigen en de Overzeese Sociale Zekerheid.

- . De verplichte regeling voor werknemers behelst volgende voorzieningen :
 - de pensioenen der werknemers (repartitie- en kapitalisatiestelsel);
 - de algemene ziekte- en invaliditeitsverzekering voor werknemers, waaraan inzake gezondheidszorgen ook het vastbenoemd overheids personeel onderworpen is, alsook de bijzondere regelingen voor mijnwerkers (invaliditeitspensioenen) en zeelieden;
 - de algemene werkloosheidsverzekering en de bijzondere regeling voor zeelieden;
 - de gezinsbijslag;
 - de arbeidsongevallenverzekering (private verzekeringsmaatschappijen en het Fonds voor Arbeidsongevallen);
 - de beroepsziektenverzekering;
 - de fondsen voor bestaanszekerheid, waarvan de bijdragen door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid geïnd worden;
 - het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.
- . Het sociaal statuut voor zelfstandigen omvat de takken pensioenen, ziekte en invaliditeit, en de gezinsprestaties.

Daarnaast zijn de sociale voorzieningen voor het vastbenoemd overheids personeel, behalve de geneeskundige zorgen (die tot de algemene regeling voor werknemers behoren), niet begrepen in het begrip sociale zekerheid, maar worden in de nationale rekeningen geboekt in de rubriek "overheidsverbruik" als een onderdeel van de bezoldigingen.

B. In de E.S.E.R.-rekeningen kan men de ontvangsten en uitgaven die te maken hebben met de sociale zekerheid (1) opsplitsen in de geldstromen van de sociale zekerheid beheerd door :

1. de sociale verzekeringsinstellingen
2. de centrale overheid
3. de lokale overheid of de lagere publiekrechtelijke lichamen

1. De geldstromen beheerd door de sociale verzekeringsinstellingen kunnen als volgt samengevat worden :

Ontvangsten :

- De werkgeversbijdragen aan de S.Z. van de particuliere sector en van de globale overheid als werkgever (algemene regeling voor de tijdelijke ambtenaren en geneeskundige zorgen voor het vastbenoemd overheids personeel) met inbegrip van de fictieve bijdragen. Deze fictieve bijdragen of -prestaties bevatten de tegenwaarde van de lonen die de werkgevers tijdelijk doorbetalen bij ziekte, moederschap, arbeidsongeval, invaliditeit, ontslag, enz ...
- De persoonlijke bijdragen van werknemers (met inbegrip van de tijdelijke ambtenaren, het vast overheids personeel voor wat betreft hun geneeskundige zorgen) en niet-werknemers in het verplicht wettelijk stelsel en de aanvullende verzekering voor geneeskundige zorgen.
- De rijkstoelagen van de Centrale Overheid in zijn hoedanigheid van nationale solidariteit.
- De opbrengsten uit de beleggingen van de reserves - niet geaffecteerde reserves van de inrichtingen, reserves van de individuele kapitalisatie of technische reserves, de verdeelingsreserves of gekumuleerde overschotten - en de aangerekende huur van de gebouwen met administratief of functioneel gebruik.
- De overige inkomensoverdrachten nl. de overdrachten van het buitenland in verband met Internationale overeenkomsten en de terug te vorderen ten onrechte uitbetaalde prestaties.

Uitgaven :

- De werkingskosten van de sociale verzekeringsinstellingen : beloning van de werknemers (bruto bezoldiging en werkgeversbijdragen), aankopen van verbruiksgoederen en afschrijven.
- De sociale prestaties aan de gezinnen : de sociale prestaties in de nationale rekeningen (de verplichte regeling voor werknemers, het sociaal statuut voor zelfstandigen en de overzeese sociale zekerheid) en de aanvullende verzekering van geneeskundige zorgen, en de fictieve prestaties (zie fictieve werkgeversbijdragen).
- Overige inkomensoverdrachten aan de gezinnen bevatten de kwade posten bijdragen, oninvorderbare ten onrechte uitbetaalde prestaties, de uitgaven voor het sociaal statuut van de geneesheren.
- De intresten verschuldigd op leningen die sommige instellingen (R.I.Z.I.V. en R.S.V.Z.) hebben aangeaan om hun tekorten te financieren.

(1) We houden hier geen rekening met de extra-legale verzekeringen, zoals de groepsverzekeringen en de pensioenfonds, waarbij de werkgevers en de werknemers op vrijwillige basis verzekeringspremies opbrengen in het kader van de aanvullende verzekeringen welke door de bedrijven ten gunste van hun werknemers zijn gesloten.

2. De geldstromen van de sociale zekerheid beheerd door de Centrale Overheid bevatten langs de ontvangstenzijde de bijdragen van de vastbenoemde ambtenaren aan het 'Fonds voor Overlevingspensioenen'.

Langs de uitgavenzijde worden volgende posten geboekt :

- de rustpensioenen rechtstreeks gefinancierd door de Schatkist (in de E.S.E.R.- rekeningen wordt de rechtstreekse financiering door de Schatkist fictieve bijdragen genoemd);
- de overlevingspensioenen gefinancierd met de ambtenarenbijdragen (Fonds voor Overlevingspensioenen);
- de kinderbijslagen gefinancierd door de Schatkist (of fictieve bijdragen);
- de bijdragen aan de sociale zekerheid van de Centrale Overheid als werkgever;
- de bijdragen van de Centrale Overheid - in zijn hoedanigheid van nationale solidariteit - aan de sociale verzekeringsinstellingen, ook rijkstoelagen genoemd.

3. De geldstromen van de sociale zekerheid beheerd door de lokale overheden

Langs de ontvangstenzijde krijgen we 2 posten :

- overdrachten van de Centrale Overheid voor de financiering van de rustpensioenen in het gesubsidieerd onderwijs van de lokale overheden;
- de effectieve bijdragen van het personeel van de lokale overheden.

Langs de uitgavenzijde :

- de rustpensioenen van het gesubsidieerd onderwijs;
- de rustpensioenen van de administratie en het niet-gesubsidieerd onderwijs van de lokale overheden;
- andere prestaties;
- de bijdragen van de lokale overheid als werkgever aan de sociale zekerheid.

2. De hypothesen gebruikt in de juli-88 projectie

Hierna volgt een korte beschrijving van de hypothesen – de internationale omgeving en het binnenlands beleid – die gebruikt werden in de vooruitzichten van het Planbureau van juli 1988. Deze vooruitzichten en bijgevolg ook de in deze nota voorgestelde resultaten met betrekking tot de periode 1988 – 1992 gelden vanzelfsprekend binnen de gestelde hypothesen.

De lezer, die zich zou interesseren aan een meer gedetailleerde beschrijving van die hypothesen en de daaruitvloeiende economische vooruitzichten, verwijzen we naar de nota van het Planbureau "Vooruitzichten 1988 – 1992 van juli 1988".

2.1 Het verloop van de wereldeconomie

Het scenario over het verloop van de internationale omgeving steunt op de middellange termijnverkenning van de OESO, uitgevoerd in februari jongstleden, waarin we de korte termijnprojectie van diezelfde instelling en verschenen in de "Economic Outlook" van juni 1988 verwerkt hebben.

Het scenario veronderstelt dat het internationaal gecoördineerd monetair beleid gericht blijft op het intomen van de inflatie, het in stand houden van een duurzame economische groei en op het beperken van de schommelingen van de wisselkoersen.

Het begrotingsbeleid van de meeste OESO-landen streeft naar het verder terugdringen van de begrotingstekorten via het reduceren van de overheidsuitgaven. Dit maakt dat de meeste regeringen geen middelen hebben voor het voeren van een expansief beleid. Alleen in de landen met een matig tekort wordt aangenomen dat op termijn de economische activiteit gestimuleerd wordt door het verminderen van de marginale aanslagvoeten.

Noch de wisselkoersen, noch de spanningen op de financiële markten storen het verloop van de wereldeconomie zodat impliciet gesteld wordt dat het monetaire en het begrotingsbeleid van de OESO-landen in staat zijn een duurzame groei met een matige inflatie aan te houden.

2.2. De hypothesen omtrent het binnenlands beleid

Gewoontegetrouw werd de referentieprojectie uitgevoerd onder de hypothese van "constant beleid". Dit betekent dat alleen rekening wordt gehouden met uitgewerkte beleidsmaatregelen. Zodoende werden de belastinghervorming en de vooropgestelde maatregelen ter vermindering van het begrotingstekort niet opgenomen in de juli-projectie vermits de definitieve regelingen toen nog niet uitgewerkt waren.

Dit impliceert dat de belastingontvangsten geraamd worden bij gelijkblijvende wetgeving.

De ramingen van de lopende overheidsuitgaven gebeurt volgens hun aard. Voor de courante overheidsuitgaven die bepaald worden door gekende mechanismen wordt aangenomen dat diezelfde wetmatigheden in de toekomst blijven gelden. Voor de overige lopende overheidsuitgaven wordt een nulgroei in volume vooropgesteld.

De ramingen van de investeringen van de Centrale Overheid steunt voor 1988 op de gegevens van de Economische Hergroepering van de jaren 1987 – 1988 (- 8 % in waarde). Vanaf 1989 poneren we een nulgroei in volume.

De rekening van de sociale zekerheid wordt naar analogie met de overheidsuitgaven opgemaakt onder de hypothese van "constant beleid". In 1987 stemmen de rijkstoelagen aan de sociale zekerheid overeen met het bedrag dat aanvaard werd tijdens de budgetcontrole van maart 1988. Voor de daaropvolgende jaren werden de rijkstoelagen zodanig berekend dat de lopende ontvangsten en uitgaven uitgedrukt in begrotingstermen in evenwicht zijn. Dit betekent dat de boni in de sociale zekerheid overgedragen worden naar de Centrale Overheid.

3. De macro-economische agregaten die een invloed hebben op de sociale zekerheid

Het evenwicht van de sociale zekerheid wordt bepaald door belangrijke macro-economische agregaten : de gemiddelde groei van het B.N.P., de werkgelegenheid, de inflatie, de loonstijging.

Tussen 1988 en 1992 zou het BNP gemiddeld toenemen met 2,3 %, wat een hoger groeitempo is dan wat tussen 1983 en 1987 werd vastgesteld (1,5 %). Die grotere groei is vooral toe te schrijven aan de dynamiek van de binnenlandse vraag (particulier verbruik en investeringen). De regelmatige groei van het beschikbaar inkomen van de gezinnen (2,1 % van 1988 tot 1992 tegen 1,5 % van 1983 tot 1987) vormt de belangrijkste ondersteuning van de groei van het verbruik van de gezinnen.

Wat de aangehouden groei van het inkomen van de gezinnen betreft, zijn er vier verklaringen : de toename van de loonmassa als gevolg van de stijging van de werkgelegenheid en een regelmatige stijging van de reële lonen (eind van de loonstop), een aanhoudende stijging van de inkomens uit vermogen en het inkomen van de zelfstandigen, dat in verband staat met de gunstige evolutie van het binnenlands verbruik; tenslotte vervolledigt de steeds positieve groei in reële termen deze lijst van elementen die gunstig zijn voor de stijging van de inkomens van de gezinnen.

De werkgelegenheid heeft in 1983 zijn absolute minimum bereikt en heeft zich tijdens de periode 1984-1987 geleidelijk hersteld. Het creëren van nieuwe arbeidsplaatsen is vrij aanzienlijk toegenomen in de particuliere sector tijdens de jaren 1987 en 1988 (terwijl voor die twee jaren het arbeidsaanbod van de overheidssector daalt) en dit als gevolg van een grote toename van de deeltijdse arbeid.

Gedurende de volgende jaren zou het arbeidsaanbod van bedrijven nog vrij sterk moeten toenemen. De nieuwe arbeidsplaatsen zouden vooral worden gecreëerd in de diensten en de bouwsector, terwijl er in de fabrieksnijverheid, de energie en de overheidssector een terugval zou worden vastgesteld.

Gelet op de ontwikkeling van de totale beroepsbevolking zou de groei van de totale werkgelegenheid het mogelijk maken het aantal volledig werklozen terug te brengen tot 427.000 eenheden, dat is 9,9 % van de beroepsbevolking. De werkloosheid zou dus tussen 1988 (laatst gekende jaar) en 1992 met 72.000 eenheden dalen.

De periode 1988-1992 tenslotte zou, net als 1986 en 1987, worden gekenmerkt door een trage evolutie van de prijzen van het particulier verbruik (1,9 % van 1988 tot 1992). Die evolutie is het gevolg van een weinig inflatoire internationale context en een loonstijging die lager is dan die van de produktiviteit.

In totaal zorgt de combinatie van al die elementen tegen 1992 voor een macro-economische context die op termijn het globale financiële evenwicht van de sociale zekerheid niet verstoort maar het integendeel versterkt.

4. De relatieve belangrijkheid van de sociale zekerheid in het Belgisch economisch systeem

De sociale zekerheid heeft in het Belgisch economisch bestel een belangrijke plaats ingenomen; met name via de sociale bijdragen, waaraan de verschillende economische agenten onderworpen zijn, en de sociale uitkeringen, die aan hen verstrekt worden.

4.1. Het globaal verloop van de Belgische sociale zekerheid

Hierna volgt een tabel, die een beknopt overzicht geeft van de sociale zekerheidsbijdragen, de bijdrage van het Rijk in naam van de nationale solidariteit, kortweg rijkstoelagen genoemd, en de sociale prestaties aan de gezinnen van de Belgische Natie. Deze geldstromen omvatten de sociale zekerheidsregelingen voor werknemers, zelfstandigen, aanvullende verzekering voor geneeskundige zorgen, de regeling voor het overheidspersoneel van de centrale en lokale overheden en de overzeese sociale zekerheid. We hebben de jaren 1974, 1975 en 1983 gekozen omwille van de breuklijn in de economische groei en het besparingsbeleid van de regering vanaf 1982.

Volgende tabel bestaat niet in de E.S.E.R.rekeningen, noch in de Nationale Rekeningen. Nochtans wilden we hier een tabel brengen, die een overzicht geeft van de belangrijke geldstromen van de sociale zekerheid in zijn geheel, en die toelaat de globale sociale zekerheid van de Natie te situeren binnen het Belgisch economisch systeem.

Daarom hebben we in tabel 1 de optelling gemaakt van de bijdragen, de rijkstoelagen en de prestaties, die beheerd worden door de sociale verzekeringsinstellingen, door de Centrale Overheid en door de lokale overheden.

Dus tabel 1 blijft een economische rekening overeenkomstig de boekingsregels van de E.S.E.R. met een ruimere inhoud van het begrip sociale zekerheid dan die van de begrotingstabellen. Omdat volgende tabel sommige kleinere posten van de sociale zekerheid niet bevat, zoals het inkomen uit vermogen, de interesten op leningen, de werkingsonkosten en de overige overdrachten (zie tabellen 6 en 7), kunnen we niet spreken van totale ontvangsten, totale uitgaven of het saldo van de lopende verrichtingen van de sociale zekerheid.

Tabel 1 : De evolutie van de sociale zekerheid van de Natie, in % van het B.B.P. (1)

	1970	1974	1975	1980	1983	1986	1992
Sociale zekerheidsbijdragen	12.44	13.81	15.09	15.31	16.28	17.43	17.42
. betaald door :							
- werkgevers	8.39	9.39	10.19	10.40	9.98	9.80	9.96
1. ondernemingen	6.70	7.50	8.14	8.11	7.65	7.56	7.63
2. Overheid	1.69	1.89	2.05	2.28	2.33	2.24	2.33
effectieve bijdragen	0.34	0.46	0.54	0.52	0.54	0.52	0.48
fictieve bijdragen (2)	1.35	1.43	1.52	1.76	1.79	1.72	1.85
- gezinnen	4.05	4.42	4.89	4.91	6.30	7.63	7.46
1. werknemers	2.82	3.03	3.21	3.24	4.39	5.73	5.69
2. statutair overheidspersoneel	0.43	0.50	0.57	0.61	0.69	0.67	0.60
3. zelfstandigen	0.81	0.90	1.12	1.06	1.22	1.22	1.17
Rijkstoelagen	3.08	3.85	5.33	6.58	8.55	6.11	4.69
Sociale zekerheidsbijdragen en rijkstoelagen	15.52	17.67	20.41	21.89	24.84	23.54	22.10
Sociale prestaties aan de gezinnen	14.40	16.41	19.06	21.51	23.70	22.15	20.95
. voor :							
- pensioenen	5.61	6.82	7.60	8.61	9.30	8.93	8.62
- geneeskundige verzorging	2.76	3.11	3.55	4.17	4.58	4.55	5.13
- ZIV-uitkeringen	1.18	1.42	1.65	1.83	1.87	1.69	1.38
- werkloosheid	0.46	0.78	1.57	2.63	3.89	3.40	2.79
- gezinsbijlag	3.15	2.89	3.17	2.91	2.73	2.37	1.98
- overige : (3)	1.03	1.20	1.36	1.37	1.33	1.20	1.05

Bron : Tabel gemaakt door optelling van E.S.E.R. gegevens voor de periode 1970 - 1986 ; Vooruitzichten 1987 - 1992 van juli 1988

- (1) Voor de cijfergegevens per jaar verwijzen we naar de tabellen in Bijlage 1 en 2.
- (2) De fictieve bijdragen van de Overheid bevatten de tegenwaarde van de sociale prestaties (rustpensioenen, kinderbijslag) die de Overheid rechtstreeks betaalt uit de Schatkist, dus buiten ieder premiestelsel om, aan haar werknemers, haar voormalige werknemers, en rechthebbenden.
- (3) De overige sociale prestaties aan de gezinnen zijn die voor een arbeidsongeval, een beroepszakte, het gewaarborgd inkomen voor bejaarden en de uitkeringen voor bestaanszekerheid.

Vanaf 1970 tot 1986 is het aandeel van de sociale bijdragen in het B.B.P. gestegen van 12,4 % in 1970 tot 17,4 % in 1986, dus + 5 procentpunten van het B.B.P. (Inclusief de fictieve bijdragen van de Overheid als werkgever).

De sociale prestaties uitgekeerd door de globale Overheid stegen met 7,8 procentpunten van het B.B.P., van 14,4 % in 1970 tot 22,2 % in 1986.

De rijkstoelagen of de toelagen van het Rijk in zijn hoedanigheid van nationale solidariteit verdubbelden, t.t.z. van 3,1 % van het B.B.P. in 1970 tot 6,1 % in 1986 : + 3 procentpunten van het B.B.P.

Het is leerrijk deze globale evolutie op te splitsen in enkele relevante periodes.

Tabel 2 : Toename van de geldstromen voor de sociale zekerheid van de Natie, in % van het B.B.P.

	Bijdragen	Rijkstoelagen	Prestaties	B.B.P. In constante prijzen Gemiddelde jaarlijkse groeivoet
1970 - 1974	1,4	0,8	2,0	4,9 %
1975 - 1980	1,5	2,7	5,1	2,2 %
1981 - 1983	1,0	2,0	2,2	0,1 %
1984 - 1986	1,1	- 2,5	- 1,6	1,9 %
1970 - 1986	5,0	3,0	7,8	2,4 %
1987 - 1992	0	- 1,4	- 1,2	2,2 %

Alhoewel de uitbouw van het sociaal zekerheidssysteem, zoals we dat nu kennen, grotendeels voltooid is in 1970, blijven de sociale prestaties aangroeiën in de jaren 70 en het begin van de jaren 80.

Een periode die nog stoelde op een economische groei in het verleden van gemiddeld 4,9 % per jaar gedurende de "golden sixties" (1970 - 1974). Wanneer dan de economische groei ineens stort tot gemiddeld 1,4 % over de jaren 1975 - 1983, gaat de sociale verdeling voort door de aangroeiende financiering met rijkstoelagen; in 1983 wordt bijna 28 % van de inkomsten van het Rijk uit directe en indirecte heffingen besteed aan de solidariteit van de Gemeenschap tegenover de sociaal gerechtigden (te vergelijken met 13 % in 1970, zie grafiek 3).

Sinds 1984 wordt het groeiritme van de prestaties vertraagd onder invloed van het gevoerde beleid tot sanering van het overheidstekort.

De verschillende besparingsmaatregelen, die vanaf het begin van de jaren '80 progressief werden ingevoerd hebben over de laatste drie jaren de sociale uitkeringen teruggeschroefd met 1,6 % van het B.B.P.

Bovendien werden de bijdragen, sinds het begin van de jaren '80, verhoogd met 2,1 procentpunten van het B.B.P. zodat de rijkstoelagen konden vertragen van 8,6 % van het B.B.P. in 1983 tot 6,1 % in 1986, dit is tot onder het niveau van 1977 (6,3 %), en dit niet-tegenstaande de hogere werkloosheidsuitkeringen (3,4 % van het B.B.P. in 1986 t.o.v. 2,2 % in 1977).

De periode 1987-1992 ligt in het verlengde van de ommekeer die we vaststellen sinds de jaren '80.

De daling van de prestaties t.o.v. het B.B.P., ingezet sinds 1983, gaat voort aan een trager ritme : - 1,2 procentpunten van het B.B.P. over 6 jaar.

Het aandeel van de bijdragen in het B.B.P. stijgt nog in 1987 met 0,3 % om vervolgens te vertragen tot 17,4 % in 1992, dus hetzelfde niveau van 1986.

De rijkstoelagen, zodanig berekend dat ze het begrotingstekort in de sociale zekerheid opvullen, vertragen eveneens met 1,4 procentpunten tot 4,7 % van het B.B.P. in 1992. Dit is onder het niveau van 1975 (5,3 %), gedeeltelijk dankzij de vertraging van de werkloosheidsuitkeringen met 0,6 procentpunten van het B.B.P.

4.2. De sociale zekerheidsprestaties van de Natie

De globale uitgaven van de sociale zekerheid aan de gezinnen nemen toe van 19,1 % van het beschikbaar inkomen van de gezinnen in 1970 tot 29,9 % in 1983 en 28,7 % in 1986.

In 1992 vertegenwoordigen de sociale prestaties aan de gezinnen nog 21 % van het beschikbaar inkomen.

Die vrijgevege periode, althans bekeken vanuit een macro-economisch standpunt, wordt gekenmerkt door een groei van de sociale prestaties van 14,4 % van het B.B.P. in 1970 tot 23,7 % in 1983 (+ 9,3 procentpunten) met een correctie van 1,6 procentpunten vanaf 1983 tot 22,2 % van het B.B.P. in 1986.

Er zijn twee belangrijke redenen voor deze groei :

1. naarmate de economische groei matig blijft, en de werkloosheid toeneemt, nemen de werkloosheidsvergoedingen toe;
2. de andere sociale prestaties worden in de eerste plaats gedragen door een interne dynamiek, die los staat van de macro-economische omgeving van het moment. Er is een lange tot zeer lange "time lag" tussen de socio-economische toestand en zijn weerslag op de sociale prestaties.

Tabel 3 : De sociale zekerheidsprestaties van de Natie, in % B.B.P.

	1970	1974	1980	1983	1986	1992	Toename in procentpunten van het B.B.P.		
							1970-83	1984-86	1987
Pensioenen	5.61	6.82	8.61	9.30	8.93	8.62	+ 3.7	- 0.4	-
1. Werknemers en zelfstandigen	4.31	5.27	6.69	7.21	6.88	6.47	+ 2.9	- 0.3	-
2. Overheidspersoneel									
- C.O.	0.98	1.14	1.43	1.58	1.55	1.67	+ 0.6) - 0.1) +
- L.O.	0.32	0.41	0.50	0.51	0.49	0.48	+ 0.2		
Geneeskundige verzorging	2.75	3.11	4.17	4.58	4.55	5.13	+ 1.8	-	+
ZIV-Uitkeringen (werkkn. + zelfst.)	1.18	1.42	1.83	1.87	1.69	1.38	+ 0.7	- 0.2	-
Werkloosheid	0.48	0.78	2.63	3.89	3.40	2.79	+ 3.4	- 0.5	-
Gezinsbijslag (1)	3.15	2.89	2.91	2.73	2.37	1.98	- 0.4	- 0.3	-
1. Werknemers en zelfstandigen	2.80	2.63	2.62	2.52	2.18	1.82	- 0.3	- 0.3	-
2. Overheidspersoneel	0.35	0.26	0.29	0.21	0.19	0.16	- 0.1	- 0.1	-
Overige (arb.ong. beroepsz., gew. inkomen bejaarden)	1.03	1.20	1.37	1.33	1.20	1.05	+ 0.3	- 0.1	-
Totaal	14.40	16.41	21.51	23.70	22.15	20.95	+ 9.3	- 1.6	-

Bron : E.S.E.R. rekeningen voor de periode 1970 - 1986, Vooruitzichten 1987 - 1992 van juli 1988
 (1) Met inbegrip van de maandelijkse inhouding op het kindergeld die in 1982, 1983 werden overgemaakt aan het F.F.E.S.Z.

Gobaal nemen de sociale zekerheidsprestaties van de Natie toe van 14.,4 % in 1970 tot 23,7 % in 1983.

Deze toename met 9,3 procentpunten van het B.B.P. is slechts gedeeltelijk, nl. voor 3,4 procentpunten, terug te vinden in de toegenomen werkloosheidsuitkeringen.

De groei van de sociale prestaties is in de eerste plaats veroorzaakt door de toegenomen pensioenuitkeringen : + 2,9 procentpunten voor de pensioenen van werknemers en zelfstandigen, en + 0,8 procentpunten voor de pensioenen van het statutair overheidspersoneel. De derde groefactor, de uitgaven voor geneeskundige zorgen, nemen toe met 1,8 procentpunten van het B.B.P.

Sinds 1983 hebben de besparingsmaatregelen de prestaties vertraagd in alle takken van de sociale zekerheid behalve de uitgaven voor geneeskundige zorgen.

- De uitgaven voor geneeskundige zorgen bleven tijdens de periode 1984-86 toenemen aan hetzelfde ritme van het B.B.P., ondanks de belangrijke saneringspogingen van de achtereenvolgende regeringen via de matiging van de honoraria (overeenkomsten 1983-84), de vermindering van het aantal ziekenhuisdagen, de verhoging van de remgelden enz.
- Voor de periode 1987-1992 mag men een herneming van dit groeiritme verwachten met 0,6 procentpunten in 1992, indien geen bijkomende besparingsmaatregelen worden genomen.

. De toename van de overheidspensioenen werd, uitgedrukt in % van het B.B.P., vertraagd met 0,1 procentpunt in de jaren 1984-86, maar zal deze vertraging terug inlopen in de periode 1987-1992.

. De vermindering van de werkloosheidsvergoeding met 1,1 procentpunt over de jaren 1984 - 1992 volgt uit de besparingen, maar ook uit de daling van het aantal werklozen.

Globaal dalen de sociale zekerheidsprestaties tot 20,95 % van het B.B.P. in 1992, een niveau dat te vergelijken is met dit van 1978 (20,87 %).

Volgende grafiek geeft een overzicht van de structurele verschuivingen in de sociale zekerheidsprestaties.

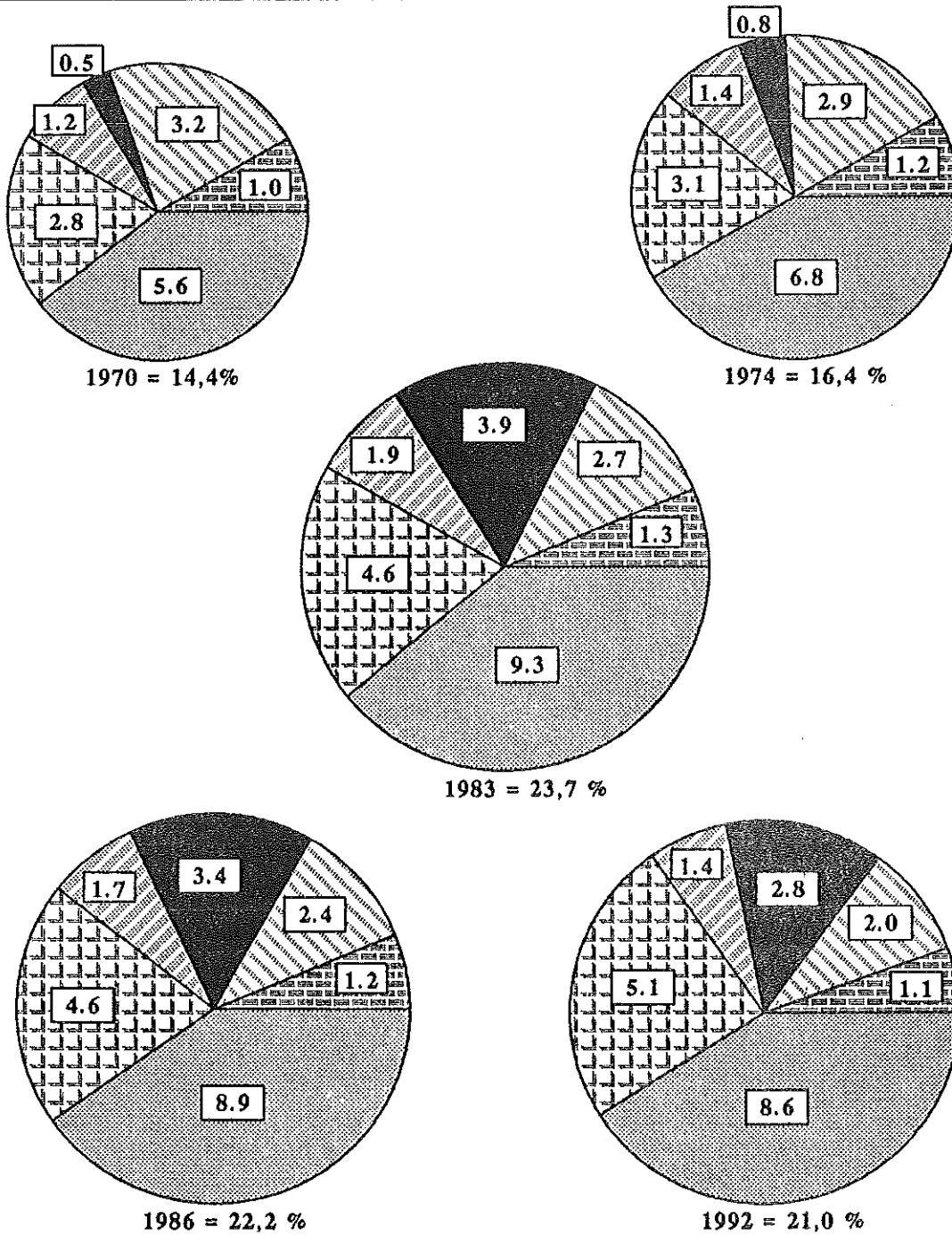
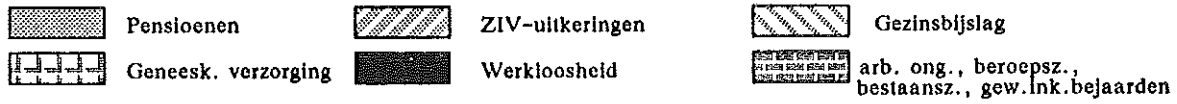
De pensioenen hebben over de ganse periode het grootste deel uitgemaakt van de totale sociale zekerheidsprestaties 41 % in 1970, 39 % in 1983, 40 % in 1986 en 41 % in 1992.

De geneeskundige zorgen zijn toegenomen van 20 % in 1970 tot 24 % van de totale prestaties in 1992, zodat zij de tweede belangrijkste sociale prestatie zijn geworden sinds 1983.

Op de derde plaats vinden we, sinds de economische crisis, de werkloosheidsuitkeringen, nochtans met een dalend aandeel sinds 1983.

De vierde belangrijkste prestatie is de gezinsbijslag, wiens aandeel over de ganse periode daalt van 20 % in 1970 tot nog 9 % in 1992.

Grafiek 1 : DE STRUCTUUR VAN DE SOCIALE ZEKERHEIDSPRESTATIES VAN DE NATIE, IN % B.B.P.

4.3. Het aandeel van de verschillende economische agenten in de financiering van de sociale zekerheid

Twee groepen economische agenten betalen sociale bijdragen : de werkgevers en de gezinnen.

Tabel 4 : De evolutie en structuur van de sociale zekerheidsbijdragen van de Natie, in % van het B.B.P.

	1970		1980		1986		1992	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Sociale zekerheidsbijdragen	12,4	100,0	15,3	100,0	17,4	100,0	17,4	100,0
- werkgevers	8,4	67,7	10,4	68,0	9,8	56,3	9,9	56,9
1. ondernemingen	6,7	54,0	8,1	53,0	7,6	43,7	7,6	43,7
2. Overheid	1,7	13,7	2,3	15,0	2,2	12,6	2,3	13,2
- gezinnen	4,0	32,3	4,9	32,0	7,6	43,7	7,5	43,1
1. werknemers	2,8	22,6	3,2	20,9	6,7	32,8	5,7	32,8
2. statutair overheidsperoneel	0,4	3,3	0,6	3,9	0,7	4,0	0,6	3,4
3. zelfstandigen	0,8	6,4	1,1	7,2	1,2	6,9	1,2	6,9

Bron : E.S.E.R.rekeningen voor de periode 1970 - 1986, Vooruitzichten 1987 - 1992 van juli 1988.

- (1) Evolutie in procenten van het B.B.P.
 (2) Structuur in procenten

Het aandeel van de gezinnen in de sociale zekerheidsbijdragen schommelt gedurende de periode 1970 - 1980 rond de 32 %, met nochtans een verschuiving naargelang het statuut van de tewerkstelling. Die verschuiving vloeit voort uit de evolutie van de tewerkstelling, de loonevolutie en de bijdragedruk binnen de drie soorten statuten (cfr. punten 5.1, 6.3 en 7.3 van deze nota)

Na 1980 echter werden de sociale bijdragen, betaald door de gezinnen, belangrijker en steeg hun aandeel tot 43,7 % in 1986, om vervolgens te vertragen tot 43,1 % in 1992.

Deze evolutie na 1980 is het gevolg van de overheidsmaatregelen die aanvankelijk de aanslagbasis vergroten - door het afschaffen van de loongrenzen en het belasten van het dubbel vakantiegeld - en vervolgens de bijdragevoeten verhogen.

Bovendien worden, naast de traditionele bijdragen, nieuwe vormen van bijdragen aan de sociale zekerheid ingevoerd, ten laste van de hoge inkomenstrekkingen, ambtenaren, alleenstaanden en gezinnen zonder kinderlast, met als sluitstuk de afroaming van drie indexaanpassingen (1984, 1985, 1987).

Voor het overheidsperoneel, dat rechtstreeks betaald wordt door de Schatkist, worden de indexsprongen niet omgezet in bijdragen ; ze verminderen rechtstreeks de uitgaven van de Schatkist.

Naast de maatregelen die de bijdragedruk voor de gezinnen verhogen werden sinds 1981, in het kader van een tewerkstellingspolitiek en ter verbetering van de handelsbalans, de

werkgeversbijdragen van de ondernemingen verminderd.

Het aandeel van de werkgeversbijdragen bleef tot 1980 vrij stabiel om daarna te dalen tot 56,3 % in 1986. Over de periode 1987 - 1992 wijzigt de structuur tussen de werkgeversbijdragen en de bijdragen van gezinnen nauwelijks.

Niettemin vertoont de verdeling van die werkgeversbijdragen over de verschillende productiesektoren structurele verschuivingen.

De evolutie van de bijdragen per productiesector (zie bijlage 2) illustreert de ingrijpende structurele veranderingen die de Belgische economie tussen 1970 en 1992 kenmerken. Het aandeel van de be- en verwerkende nijverheid is tijdens de betrokken periode nagenoeg onafgebroken gedaald. De werkgeversbijdragen, betaald door de secundaire sector, vertegenwoordigden in 1970 ongeveer 36 % van het totaal aan werkgeversbijdragen tegenover slechts 26,6 % in 1986 en 24,4 % in 1992.

Daarentegen is het aandeel van de sector van de "andere verhandelbare diensten" spectaculair toegenomen; het aandeel van deze sector is gestegen van 17,8 % van het totaal van de werkgeversbijdragen in 1970 tot 33,8 % in 1986 en oplopend tot 35,4 % in 1992.

4.4. De bijdrage van de Overheid in naam van de nationale solidariteit

Naast zijn rol van bijdragenbetaler als werkgever van het overheidspersoneel, draagt de Centrale Overheid in het kader van de nationale solidariteit nog bij tot de financiering van de uitgaven van de sociale zekerheid s.s.

Deze bijdrage, ook rijkstoelage genoemd, vloeit voort uit de basisprincipes van het sociale zekerheidssysteem. De "sociale verzekering" onderscheidt zich met name van de privéverzekering door :

- het verplicht karakter van de verzekering;
- het principe van het niet selecteren van de risico's;
- het afzien van de strikte evenredigheid tussen bijdragen en uitkeringen;
- de verdeling van de financiële kost tussen werkgevers, verzekerden en nationale solidariteit onder de vorm van rijkstoelagen.

Volgende tabel toont het belang aan van de rijkstoelagen in de financiering van de sociale zekerheid van de Natie.

Tabel 5 : De evolutie en structuur van de sociale zekerheidsbijdragen en de rijkstoelagen, in % van het B.B.P.

	1970		1974		1980		1983		1986		1992	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Sociale zekerheidsbijdragen	12,4	80	13,8	78	15,3	70	16,3	65	17,4	74	17,4	79
Rijkstoelagen	3,1	20	3,9	22	6,6	30	8,6	35	6,1	26	4,7	21
TOTAAL	15,5	100	17,7	100	21,9	100	24,9	100	23,5	100	22,1	100

Bron : E.S.E.R. rekeningen voor de periode 1970 - 1986, Vooruitzichten 1987 - 1992 van juli 1988

(1) Evolutie in % van het B.B.P.
 (2) Structuur in %

Bovenstaande tabel illustreert in welke mate de rijkstoelagen een toenemend deel van de sociale zekerheid heeft gefinancierd, van 20 % in 1970 tot 35 % in 1983.

Onder invloed van de besparingsmaatregelen, de hogere bijdragedruk en de dalende werkloosheid kunnen de rijkstoelagen dalen van 8,6 % van het B.B.P. in 1983 tot 6,1 % in 1986 en zelfs 4,7 % in 1992.

In 1992 financiert het Rijk nog 21 % van de totale uitgaven, ongeveer het niveau van 1970.

4.5. De globale financiering van de sociale zekerheid van de Natie

Dat de sociale zekerheid een zeer belangrijke rol speelt in het economisch systeem en in de overheidsfinanciën wordt duidelijk geïllustreert door de grafieken 2 en 3.

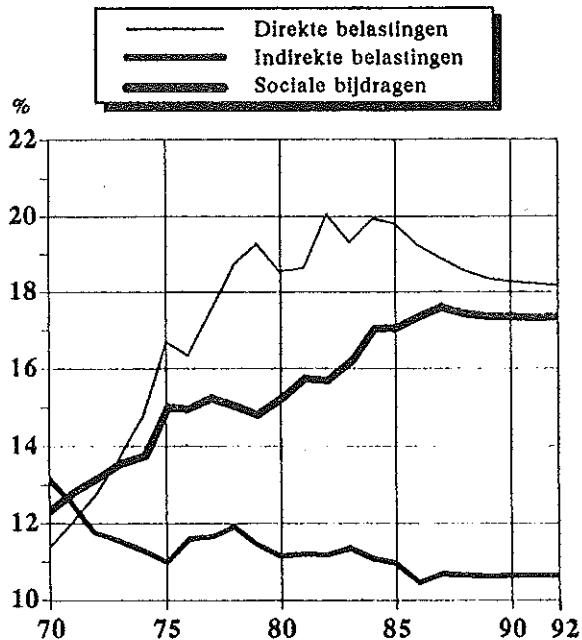
De sociale zekerheidsbijdragen hebben een toenemend beslag gelegd op het B.B.P.; in 1986 bedroegen de globale sociale zekerheidsbijdragen 17,4 % van het B.B.P., wat het percentage van de directe belastingen van 19,2 % benadert. De indirecte belastingen bedroegen datzelfde jaar 10,5 %.

Daarenboven wordt een toenemend aandeel van de gestegen fiscale druk toegewezen aan de sociale zekerheid; uit grafiek 2 blijkt dat in 1983 ongeveer 28 % van de fiscale ontvangsten toegewezen worden aan de sociale zekerheid via de rijkstoelagen.

In 1983 werd bijgevolg één kwart van het B.B.P. (zie tabel 5) besteed aan de financiering van de sociale prestaties van de natie, die 30 % uitmaken van het beschikbaar inkomen van de gezinnen.

GRAFIEK 2

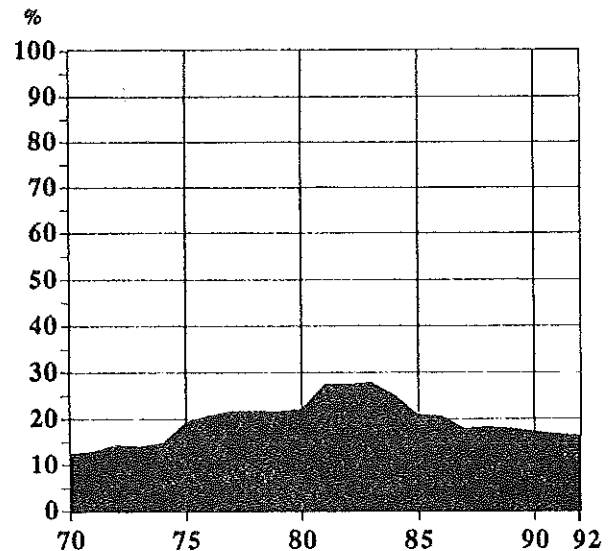
Evolutie van de fiscale en parafiscale ontvangsten van de Overheid. (in % v/h BBP)

Bron : E.S.E.R. rekeningen voor de periode 1970 - 1986, Vooruitzichten 1987 - 1992 van juli 1988.

GRAFIEK 3

Verhouding van de rijkstoelagen tot de fiscale ontvangsten van de Overheid.

In 1992 blijven de sociale zekerheidsbijdragen zich handhaven op 17,4 % terwijl de directe belastingen dalen tot 18,2 %.

Die lichte achteruitgang van de directe belastingen, die ook reeds in de projectie van februari 1988 werd gesignaleerd, is te wijten aan :

- . de vertraging van de groei van de personenbelasting tot in 1990 als gevolg van de toepassing van de Wet Grootjans;
- . de verminderde opbrengst van de vennootschapsbelasting wegens de vertraagde groei van de bruto winst (-0,4 % van het B.B.P. in 5 jaar).

Daarentegen wordt een dalend deel van de fiscale opbrengsten toegewezen van de sociale zekerheid : nog 16,2 % van de fiscale ontvangsten in 1992 tegenover 28 % in 1983.

5. De geldstromen beheerd door de sociale zekerheidsinstellingen (1)

1. Specifieke hypothesen voor de sociale zekerheid.

In het algemeen wordt de rekening sociale zekerheid opgemaakt "bij constante wetgeving" en bevat zij alle maatregelen die in de praktijk werden toegepast.

Hierop zijn evenwel twee uitzonderingen :

In 1987 komen de lopende overdrachten van de Centrale Overheid aan de sociale zekerheid, kortweg rijkstoelagen genoemd, overeen met het bedrag dat weerhouden is tijdens de budgetcontrole van maart 1988.

Voor de daaropvolgende jaren zijn de rijkstoelagen zodanig berekend dat de lopende ontvangsten en uitgaven van de sociale zekerheid – uitgedrukt in begrotingstermen – in evenwicht zijn. Aldus worden de rijkstoelagen berekend volgens het principe "bij gelijkblijvend beleid", waardoor de boni in de sociale zekerheid worden afgeroomd naar de Centrale Overheid.

Benevens de ontwikkeling van de werkloosheidsuitkeringen, en het inflatieritme, wordt de evolutie van de verscheiden prestaties (in volume) exogeen geraamd. Die exogene berekeningen zijn gebaseerd op de vooruitzichten opgemaakt door de Minister van Sociale Zaken ter gelegenheid van de begrotingscontrole 1988, uitgezonderd de uitgaven voor geneeskundige zorgen die recent werden herschat (2).

In deze projectie wordt er o.a. rekening gehouden met :

- de besluiten nrs 401 en 402 ter invoering van de derde Indexsprong die zowel geldt voor de sociale bijdragen als voor de sociale uitkeringen;
- de besparingsmaatregelen van Hertoginnedal die in de praktijk werden toegepast;
- de maatregelen voorzien in de financiewet van 17.11.87 :
 - . Verlening van de bijzondere bijdrage voor grote inkomens;
 - . Halvering in 1988 van de solidariteitsbijdrage ten laste van de personen bezoldigd door de openbare sector en afschaffing ervan vanaf 1989;
 - . Het pensioen van de zelfstandigen, die een volledige beroepsloopbaan hebben, wordt opgetrokken tot het gewaarborgd minimum van 111.156 F (aan index 142,75). (Voor de overige pensioenen gebeurt dit geleidelijk = nog niet goedgekeurd)

(1) De geldstromen beheerd door de Centrale Overheid en de lokale overheden worden behandeld onder punten 6 en 7.

(2) In de maand mei 1988 heeft het R.I.Z.I.V. zijn vooruitzichten van de prestaties voor 1988 en 1989 naar boven herzien omwille van de meeruitgaven die zij vaststellen voor 1987.

Die recente vooruitzichten – overgenomen door het Planbureau – veronderstellen constante tarieven voor honoraria in 1988, verlenging van de uitgavetrend voor klinische biologie en een stabiel aantal ligdagen.

1. De ontwikkeling voor geneeskundige zorgen (AR + RZ), voor de periode 1987 – 1989, komt overeen met de vooruitzichten opgemaakt door het RIZIV (30.05.1988), en voor de periode 1990 – 1992, met de vooruitzichten van het kabinet Sociale Zaken (begrotingscontrole van maart 1988).

De jaarlijkse groeiëfficiënten voor invaliditeit stemmen eveneens overeen met de vooruitzichten van het kabinet voor Sociale Zaken. Merk wel op dat de cijfers niet gelijk zijn, omwille van definitieverschillen; de E.S.E.R.-cijfers bevatten namelijk ook de regeling voor vrijwillige en aanvullende verzekering voor geneeskundige zorgen en de invaliditeitspensioenen.

Niettegenstaande de hoge groeiëfficiënten van "geneeskundige zorgen" voor de periode 1987 – 1989, zijn de basishypothesen van deze vooruitzichten gematigd :

- tarieven voor honoraria van geneesheren en tandartsen : constant in 1987 en 1988, vanaf 1989 opnieuw geïndexeerd (de index van november t-1/index november t-2);
- de uitgaven voor klinische biologie : verlenging van de trend, niet geïndexeerd in 1988;
- de uitgaven voor hospitalisatie : gemiddelde kostprijs (trend in volume x prijsevolutie) x aantal ligdagen (stabiel op het gemiddeld niveau van 1986 en 1987).

Er is in deze simulatie geen rekening gehouden met het artsen-ziekenfondsenakkoord van 20 juni 1988 (B.S. 30 juli 1988).

2. De ontwikkeling van de uitgaven voor pensioenen in volume komt overeen met de vooruitzichten van het kabinet Sociale Zaken. Dit betekent dat deze vooruitzichten rekening houden met het KB 514, dat het brugrustpensioen verlengt tot einde 1988 in het algemeen en tot einde 1989 voor de conventionele brugpensioenen vanaf 58 jaar.

De ontwikkeling van de pensioenen houdt tevens rekening met de verhoging van het pensioen der zelfstandigen tot het gewaarborgd inkomen (Financiewet van november 1987).

In de ESER-rekeningen bevat de rubriek pensioenen, naast het repartitiestelsel, ook de individuele kapitalisatie en de pensioenen van de Overzeese Sociale Zekerheid.

3. Ook de ontwikkeling van de gezinsprestaties is gebaseerd op de vooruitzichten van het kabinet (maart 1988). Zij houdt rekening met de verhoging van de kinderbijslag in het raam van het fiscaal vierjarenplan van 1985.

Deze basissimulatie houdt geen rekening met de voorstellen van het regeerakkoord (mei 1988).

2. De vooruitzichten van de ontvangsten en uitgaven van de sociale zekerheid beheerd door de sociale verzekeringsinstellingen.

Hierna volgen de vooruitzichten van de ontvangsten en de uitgaven van de sociale zekerheid beheerd door de sociale verzekeringsinstellingen.

Alvorens we die vooruitzichten in detail bespreken dienen we een belangrijke opmerking te maken over het saldo van de lopende verrichtingen van de sociale zekerheid in deze tabellen.

- . Dit saldo is ruim 20 miljard groter dan het overeenkomstig begrotingssaldo, omdat er in deze economische rekening middelen worden geboekt die niet kunnen aangewend worden om het budgettaire tekort op te vullen, zoals :
 - de afwijking tussen de economische bijdragen en de budgettaire bijdragen (= laatste kwartaal van het voorbije jaar + drie eerste kwartalen van het lopend jaar);
 - de overschotten van de private verzekeringsmaatschappijen (zijn voor een groot gedeelte wiskundige reserves);
 - het louter theoretisch overschot van de fondsen voor bestaanszekerheid.
- . Zoals we reeds meldden in de hypothesen zijn de rijkstoelagen in deze simulatie zodanig berekend dat de overeenkomstige budgettaire saldi gelijk worden aan nul.
- . Enkel voor het jaar 1987 hebben we als rijkstoelage het bedrag genomen dat weerhouden is tijdens de budgetcontrole van maart 1988. Voor dat jaar zou het economisch saldo een overschot vertonen van 10 miljard B.fr., maar een budgettair tekort van 10 miljard B.fr.

Tabel 6 : De geldstromen beheerd door de Sociale Zekerheid in mld. F

	1970	1975	1980	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
ONTVANGSTEN										
1. BIJDRAGEN AAN DE S. Z.	134.6	295.3	446.4	753.6	798.3	824.6	856.6	892.5	930.8	972.3
A. WERKGEVERSBIJDRAGEN	88.8	197.1	298.1	405.2	424.1	440.4	460.5	481.2	503.0	526.8
-VAN DE ONDERNEMINGEN	84.2	184.2	279.0	377.4	395.8	411.5	430.7	450.4	471.2	494.0
-VAN DE OVERHEID	4.3	12.2	18.1	26.2	26.8	27.4	28.3	29.2	30.2	31.3
-FICTIEVE BIJDRAGEN(1)	0.3	0.7	1.0	1.6	1.6	1.6	1.7	1.7	1.7	1.7
B. WERKNIEMERSBIJDRAGEN(INCL. OVERH.)	35.6	72.9	111.9	287.3	312.2	320.1	329.6	341.7	355.1	369.4
-WETTELIJK STELSEL(2)	35.0	72.1	110.5	285.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-AANVULLENDE VERZEKERING(2)	0.5	0.8	1.4	2.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
C. BIJDRAGEN VAN NIET-WERKNIEMERS	10.2	25.4	36.4	61.1	62.0	64.0	66.6	69.6	72.7	76.0
-WETTELIJK STELSEL(2)	8.6	23.0	32.4	55.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-AANVULLENDE VERZEKERING(2)	1.6	2.4	4.0	6.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2. RIJKSTOELAGEN AAN DE S.Z.	38.9	121.0	227.2	306.3	277.5	290.9	296.0	297.4	300.4	304.5
3. INKOMEN UIT VERMOGEN VAN DE S.Z.	7.4	13.4	19.7	23.5	23.0	22.5	22.5	22.5	22.5	22.5
4. OVERIGE INKOMENSOVERDRACHTEN(3)	1.4	1.9	5.0	7.1	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8
TOTAAL DER ONTVANGSTEN	182.3	431.6	698.4	1090.5	1101.1	1140.4	1177.6	1215.0	1256.3	1302.0
UITGAVEN										
1. WERKINGSONKOSTEN	9.2	20.1	35.5	52.7	53.4	54.4	55.6	57.3	59.0	60.9
2. SOCIALE PRESTATIES AAN GEZINNEN	160.9	388.5	665.9	997.6	1029.0	1059.4	1094.3	1129.6	1168.1	1210.4
A. PENSIOENEN	54.4	135.0	230.8	344.9	352.9	366.5	377.2	389.6	403.7	420.5
B. ZIEKTE EN INVALIDITEITSVERZEK.	49.6	118.1	206.9	312.9	334.5	349.8	368.6	385.0	403.2	422.9
- GENEESKUNDIGE VERZORGING	34.7	80.6	143.8	228.1	252.9	267.2	284.7	299.3	315.7	333.4
- UITKERINGEN	14.9	37.5	63.1	84.7	81.6	82.6	83.9	85.7	87.5	89.5
C. WERKLOOSHEID	5.8	35.8	90.7	170.6	172.3	171.6	173.4	176.9	179.5	181.1
D. GEZINSBIJSLAG	35.4	65.6	90.5	109.2	108.7	110.2	112.6	114.2	116.2	118.4
E. ARB. ONGEV., BEROEPSZIEKTE, BESTAANZ., GEW., INK. BEJ.	12.6	28.8	45.9	58.5	58.9	59.7	60.8	62.2	63.9	65.8
F. FICTIEVE PRESTATIES(1)	0.3	0.7	1.0	1.6	1.6	1.6	1.7	1.7	1.7	1.7
3. OVERIGE INKOMENSOVERDRACHTEN(3)	1.2	3.0	5.0	5.1	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5
4. INTRESTEN OP LENINGEN VAN DE S.Z.	0.6	0.9	4.9	7.1	6.1	5.4	5.4	4.9	4.8	5.0
TOTAAL DER UITGAVEN	171.8	412.6	711.4	1062.7	1091.0	1121.7	1157.8	1194.2	1234.4	1278.8
SALDO LOPENDE VERRICHT. SOC. ZEK. (4)	10.5	19.1	-13.0	27.9	10.1	18.7	19.7	20.8	21.9	23.2

Bron: 1970-86 E.S.E.R. rekeningen, Vooruitzichten 1987 - 1992 van juli 1988

- (1) De fictieve bijdragen of prestaties bevatten de tegenwaarde van de lonen die de werkgevers tijdelijk doorbetalen bij ziekte, moederschap, arbeidsongeval, invaliditeit, ontslag, enz.
- (2) In het Hermes-model wordt de bijdrageberekening niet opgesplitst tussen het wettelijk stelsel en de aanvullende verzekering
- (3) Bevatten de overdrachten van het buitenland in verband met de internationale overeenkomsten, de kwade posten bijdragen, de uitgaven voor het sociaal statuut van de geneesheren, de terug te vorderen ten onrechte betaalde prestaties (= 0 vanaf 1987) en de oninvoerbare ten onrechte uitbetaalde prestaties (= 0 vanaf 1987).
- (4) Dit saldo is niet te vergelijken met het begrotingssaldo van de sociale zekerheid omdat dit saldo middelen bevat die niet kunnen aangewend worden om het budget-tair tekort op te vullen.

	1970	1975	1980	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
ONTVANGSTEN										
1. BIJDAGEN AAN DE S. Z.	10.66	13.00	12.83	15.04	15.31	15.14	15.06	15.02	14.99	14.97
A. WERKGEVERSBIJDRAGEN	7.04	8.68	8.64	8.09	8.13	8.09	8.09	8.10	8.10	8.11
-VAN DE ONDERNEMINGEN	6.67	8.11	8.08	7.53	7.59	7.56	7.57	7.58	7.59	7.61
-VAN DE OVERHEID	0.34	0.54	0.52	0.52	0.51	0.50	0.50	0.49	0.49	0.48
-FICTIEVE BIJDAGEN(1)	0.02	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03
B. WERKNEMERSBIJDAGEN(INCL. OVERH.)	2.82	3.21	3.24	5.73	5.99	5.88	5.79	5.75	5.72	5.69
-WETTELIJK STELSEL(2)	2.77	3.17	3.20	5.69	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
-AANVULLENDE VERZEKERING(2)	0.04	0.04	0.04	0.04	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
C. BIJDAGEN VAN NIET-WERKNEMERS	0.81	1.12	1.06	1.22	1.19	1.18	1.17	1.17	1.17	1.17
-WETTELIJK STELSEL(2)	0.68	1.01	0.94	1.10	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
-AANVULLENDE VERZEKERING(2)	0.13	0.11	0.12	0.12	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2. RIJKSTOELAGEN AAN DE S. Z.	3.08	5.33	6.58	6.11	5.32	5.34	5.20	5.01	4.84	4.69
3. INKOMEN UIT VERMOGEN VAN DE S. Z.	0.59	0.59	0.57	0.47	0.44	0.41	0.40	0.38	0.36	0.35
4. OVERIGE INKOMENOVERDRACHTEN(3)	0.11	0.08	0.15	0.14	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04
TOTAAL DER ONTVANGSTEN	14.44	19.00	20.24	21.76	21.11	20.94	20.70	20.45	20.23	20.04
UITGAVEN										
1. WERKINGSKOSTEN	0.73	0.89	1.03	1.05	1.02	1.00	0.98	0.96	0.95	0.94
2. SOCIALE PRESTATIES AAN GEZINNEN	12.74	17.11	19.30	19.91	19.73	19.46	19.23	19.01	18.81	18.63
A. PENSIOENEN	4.31	5.94	6.69	6.88	6.77	6.73	6.63	6.56	6.50	6.47
B. ZIEKTE EN INVALIDITEITSVERZEK.	3.93	5.20	6.00	6.24	6.41	6.42	6.48	6.48	6.49	6.51
- GENEESKUNDIGE VERZORGING	2.75	3.55	4.17	4.55	4.85	4.91	5.00	5.04	5.08	5.13
- UITKERINGEN	1.18	1.65	1.83	1.69	1.56	1.52	1.47	1.44	1.41	1.38
C. WERKLOOSHED	0.46	1.57	2.63	3.40	3.30	3.15	3.05	2.98	2.89	2.79
D. GEZINSBIJLAG	2.80	2.89	2.62	2.18	2.08	2.02	1.98	1.92	1.87	1.82
E. ARB. ONGEV., BEROEPSZEKTE, BESTAANSZ., GEW. INK. BEJ.	1.00	1.31	1.33	1.17	1.13	1.10	1.07	1.05	1.03	1.01
F. FICTIEVE PRESTATIES(1)	0.02	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03
3. OVERIGE INKOMENOVERDRACHTEN(3)	0.09	0.13	0.15	0.10	0.05	0.05	0.04	0.04	0.04	0.04
4. INTRESTEN OP LENINGEN VAN DE S. Z.	0.05	0.04	0.14	0.14	0.12	0.10	0.09	0.08	0.08	0.08
TOTAAL DER UITGAVEN	13.61	18.17	20.61	21.21	20.92	20.60	20.35	20.10	19.88	19.69
SALDO LOPENDE VERRICHT. SOC. ZEK. (4)	0.83	0.84	-38	0.56	0.19	0.34	0.35	0.35	0.35	0.36

Bron: 1970-86 E. S. E. R. rekeningen, vooruitzichten 1987 - 1992 van juli 1988

- (1) De fictieve bijdragen of prestaties bevatten de tegenwaarde van de lonen die de werkgevers tijdelijk doorbetalen bij ziekte, moederschap, arbeidsongeval, invaliditeit, ontslag, enz.
- (2) In het Hermes-model wordt de bijdrageberekening niet opgesplitst tussen het wettelijk stelsel en de aanvullende verzekering
- (3) Bevatten de overdrachten van het buitenland in verband met de internationale overeenkomsten, de kwade posten bijdragen, de uitgaven voor het sociaal statuut van de geneesheren, de terug te vorderen ten onrechte betaalde prestaties (= 0 vanaf 1987) en de oninvoerbare ten onrechte uitbetaalde prestaties (= 0 vanaf 1987).
- (4) Dit saldo is niet te vergelijken met het begrotingssaldo van de sociale zekerheid omdat dit saldo middelen bevat die niet kunnen aangewend worden om het budget-tair tekort op te vullen.

2.1. De determinanten van de bijdragen, die door de sociale verzekeringsinstellingen worden geïnd

De verklarende factoren van de evolutie van de aanslagbasis (loonsom, bedrijfsinkomens) en de bijdragedruk zijn de determinanten van de bijdragen.

In het HERMES-model wordt de loonsom berekend per bedrijfstak. De loonvorming vloeit voort uit een samenspel van variabelen, elk met hun specifieke waarde per bedrijfstak, zoals de vraag en de prijzen van de vraag per bedrijfstak, de overeenkomstige tewerkstelling, arbeidsduur en productiviteit per bedrijfstak.

De boekhoudkundige optelling van de determinanten van de bijdragen, zoals voorgesteld in volgende tabellen, is dan ook een vereenvoudigde ex-post berekening. Deze berekening beschrijft de samenstellende componenten van de bijdragen voor alle bedrijfstakken tesamen, zonder dat deze gemiddelde waarden als dusdanig een rol hebben gespeeld bij de endogene berekening van de loonsom in het model.

Alvorens we de cijfergegevens bestuderen, dienen we te vermelden dat in deze simulatie de indexsprongen van 1984, 1985 en 1987 beschouwd zijn als werknemersbijdragen, overeenkomstig de boekingen in de E.S.E.R. rekeningen, zodat het bruto-loon normaal geïndexeerd werd.

In de werknemersregeling :

Tabel 8 : De determinanten van de bijdragen in de werknemersregeling

Gemiddelde Jaarlijkse groei voeten in %	Geobserveerde periode			Vooruitzichten					
	1971 - 1975	1976 - 1980	1981 - 1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Reëel uurloon per werknemer (1)	8.8	4.3	1.0	0.5	1.9	2.4	2.5	2.5	2.4
Prijsindex van de consumptie (2)	8.1	5.9	5.7	1.6	1.4	1.6	1.8	2.0	2.2
Nominaal uurloon per werknemer (1) x (2) = (3)	17.6	10.4	6.8	2.2	3.4	4.1	4.4	4.5	4.7
Gemiddeld aantal uren per werknemer (4)	- 2.6	- 0.5	- 0.4	- 1.1	- 1.1	- 0.4	- 0.4	- 0.4	- 0.4
Bruto-loon per werknemer (3) x (4) = (5)	14.2	9.8	6.4	1.4	2.4	3.8	4.1	4.2	4.3
Tewerkstelling (6)	0.5	- 0.7	- 1.1	1.1	1.8	0.8	0.6	0.6	0.6
Bruto loonsom der werknemers (5) x (6) = (7)	14.9	9.1	5.2	2.6	4.3	4.6	4.7	4.8	5.1
Bijdragen (8) *	16.5	8.7	9.3	6.5	3.3	3.9	4.2	4.3	4.5
- werkgeversbijdragen (9)	16.9	8.7	5.2	4.9	4.0	4.7	4.6	4.6	4.8
- werknemersbijdragen (10)	15.4	8.9	17.0	8.6	2.6	3.0	3.7	3.9	4.0
Impliciete bijdragedruk (11) = (8) / (7) *	+ 1.4	- 0.4	+ 3.9	+ 3.8	- 0.9	- 0.8	- 0.5	- 0.5	- 0.6
- werkgeversbijdragen (12) = (9) / (7)	+ 1.7	- 0.4	0.0	+ 2.2	- 0.3	- 0.1	- 0.1	- 0.2	- 0.3
- werknemersbijdragen (13) = (10) / (7)	+ 0.4	- 0.2	+ 11.2	+ 5.8	- 1.6	- 1.7	- 0.9	- 0.9	- 1.0

* Bevat de bijdragen van de ondernemingen of werkgeversbijdragen en de totale bijdragen van de werknemers, inclusief het gedeelte van het overheidspersoneel, omdat we dit gedeelte niet afzonderlijk kennen.

Over de periode 1987 – 1992 nemen de bijdragen toe met gemiddeld 4,45 % per jaar : 6,5 % in 1987 en vervolgens met gemiddeld 4 % per jaar over de periode 1988 – 1992.

De verhoging verloopt ietwat sneller voor de werkgeversbijdragen met gemiddeld 4,59 % per jaar dan voor de werknemersbijdragen met 4,28 % per jaar.

Deze toename van de bijdragen met gemiddeld 4,45 % per jaar kan opgesplitst worden in 4,38 % te wijten aan de toegenomen aanslagbasis of loonsom, en de overblijvende 0,07 % te wijten aan de gestegen aanslagvoet of bijdragedruk.

- De componenten van de toegenomen aanslagbasis of loonsom zijn :

(1)	+ 2,04 %	reëel uurloon per werknemer
(2)	+ 1,79 %	index van het de consumptie
(3)	+ 3,87 %	nominaal uurloon per werknemer : (1) x (2)
(4)	- 0,62 %	gemiddelde arbeidsduur per werknemer
(5)	+ 3,36 %	bruto-loon per werknemer : (3) x (4)
(6)	+ 0,90 %	tewerkstelling
	+ 4,38 %	loonsom : (5) x (6)

- De gestegen bijdragedruk te wijten aan de verhoging van de wettelijke bijdragevoeten kan het best gemeten worden aan de hand van impliciete aanslagvoeten. De impliciete aanslagvoet wordt ex-post berekend door de globale bijdragesom te delen door de globale loonsom. Deze ex-post berekende impliciete aanslagvoet verschilt van de wettelijke bijdragevoet omdat :

- sommige categorieën werknemers slechts onderworpen zijn aan enkele takken van de sociale zekerheid (bijvoorbeeld de beroepsrenners, de beroepsvoetbalspelers, het lekenpersoneel en het academisch personeel in het vrij onderwijs,...)
- de door ons gehanteerde bijdragesom bevat ook de bijdragen van de werkgevers aan de regeling voor "bestaanszekerheid" en de premies die de werkgever betaalt aan de gemachtigde verzekeringmaatschappijen voor de arbeidsongevallenverzekering.
- de door ons gehanteerde bijdragesom bevat ook de werknemersbijdragen van het overheidspersoneel (omdat we dit gedeelte afzonderlijk niet kennen), de solidariteitsbijdragen van het overheidspersoneel aan de tak werkloosheid, de bijdragen van de hoge inkomens.

Tabel 9 - impliciete aanslagvoeten of bijdragedruk in de werknemersregeling

	Geobserveerde periode				Vooruitzichten					
	1970	1975	1980	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Werkgeversbijdragen	21.7	23.7	23.3	23.2	23.7	23.7	23.6	23.6	23.6	23.5
Werknemersbijdragen	9.2	9.4	9.3	17.7	18.7	18.3	18.0	17.9	17.7	17.6
Totale bijdragen	30.8	33.0	32.6	40.9	42.4	42.0	41.7	41.5	41.3	41.1

De gestegen bijdragedruk met gemiddeld 0.07 % (tabel 8) is feitelijk een toename van de bijdragedruk met 3.8 % in 1987 :

- . door de privatisering van de beroepszaken stijgt de impliciete aanslagvoet voor de werkgevers van 23.2 % in 1986 tot 23.7 % in 1987
- . de derde indexsprong, die voor een groot aantal werknemers ingaat op 1 januari 1987, verhoogt de impliciete aanslagvoet van 17.7 % in 1986 tot 18.7 % in 1987.

Alhoewel de simulatie werd uitgevoerd met de hypothese dat de wettelijke bijdragevoeten vanaf 1988 constant blijven, dalen de impliciete aanslagvoeten omwille van velerlei redenen.

De bijdragedruk voor de werkgevers daalt omdat de loonmatiging enkel toeneemt met de stijging van de reële lonen;

Het K.B. nr. 401 bepaalt dat de wettelijke loonmatigingsbijdragevoet jaarlijks wordt gecorrigeerd zodanig dat de opbrengst niet toeneemt tengevolge van toekomstige indexaanpassingen van de lonen. Deze bepaling leidt dus ook tot een vertraging van het gedeelte werkgeversbijdrage in de opbrengst van de loonmatiging.

De bijdragedruk voor de werknemers daalt omwille van :

- . de afschaffing van de solidariteitsbijdragen (1988, 1989)
- . het niet indexeren van de opbrengst van de loonmatiging
- . het achterop geraken van sommige bijdragen, zoals de inhouding op het kindergeld, de bijdragen van de alleenstaanden en de gezinnen zonder kinderen, die trager toenemen dan de loonsom
- . de bijdragen van het overheids personeel, wiens loonsom trager evolueert dan die van de werknemers in de private sektor.

Bovenstaande tabellen geven tevens een historisch overzicht van de verklarende variabelen van de bijdragen in de werknemersregeling.

In de periode 1970 – 1975 wordt de forse stijging van de bijdragen (16,5 %) bepaald door een reële toename van het uurloon met 8,8 %, een toename van de tewerkstelling met 0,5 % en een toegenomen bijdragedruk met 1,4 %. De gecumuleerde groei van al deze elementen wordt met 2,6 % geneutraliseerd omwille van de vermindering van de arbeidsduur.

In de periode 1976 – 1980 worden de bijdragen bepaald door een gehalveerde toename van het uurloon met 4,3 %, de afbrokkeling van de tewerkstelling met 0,7 % en een daling van de bijdragedruk.

In de periode 1980 – 1986 wordt de toename van de bijdragen bijna uitsluitend gedragen door de gestegen bijdragedruk voor werknemers; de impliciete aanslagvoet neemt toe van 9,3 % in 1980 tot 17,7 % in 1986 (afschaffing van de loongrenzen, hogere bijdragevoeten, nieuwe vormen van bijdragen, het inleveren van indexsprongen).

Daarentegen wordt de invloed van de afschaffing van de loongrenzen op de werkgeversbijdragen meer dan geneutraliseerd door allerlei vormen van bijdrageverminde-

ring ter bevordering van de tewerkstelling en ter verbetering van de handelsbalans, waaronder de Maribel-operatie de belangrijkste was.

Daarenboven werd het loonindexeringssysteem vertraagd – centen i.p.v. procenten (KB nr. 11) – en de loonstijging buiten index afgeremd (KB nr. 180); de invloed van deze twee maatregelen op de opbrengst aan bijdragen wordt niet gemeten door de bijdragedruk.

De periode 1988 – 1992 wordt gekenmerkt door een daling van de bijdragedruk. De toename van de bijdragen wordt dus uitsluitend gedragen door de toename van het uurloon met 2,3 %, een herstel van de tewerkstelling met 0,9 %, maar tevens een uitbreiding van de deeltijdse arbeid (daling van de arbeidsduur met gemiddeld 0,5 %).

In de regeling voor zelfstandigen :

Tabel 10 : De determinanten van de bijdragen in de regeling van de zelfstandigen

Gemiddelde jaarlijkse groei voeten in %	Geobserveerde periode		Vooruitzichten						
	1971- 1980	1981 - 1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1987 - 1992
Inkomen per hoofd (1)	9.5	5.9	2.7	1.4	2.3	2.5	2.5	2.6	2.3
Aantal zelfstandigen (2)	- 1.0	0.8	1.0	1.2	1.1	1.2	1.3	1.4	1.2
Inkomenssom (3) = (1) x (2)	8.4	6.7	3.7	2.8	3.4	3.7	3.9	4.1	3.6
Bijdragen (4)	13.5	9.0	1.5	3.3	4.0	4.5	4.4	4.6	3.7
Impliciete bijdragedruk (5) = (4) (3)	4.7	2.2	- 2.1	0.6	0.6	0.8	0.5	0.5	0.1
Impliciete aanslagvoet of bijdragedruk aan het einde van de periode (3.5 % in 1970)	5.6	6.3	6.2	6.2	6.3	6.3	6.4	6.4	6.4

Vooral in de periode 1971 – 1975 verzwaarden de lasten voor de zelfstandigen, ter financiering van de sociale programmatie op het stuk van de pensioenen, de uitbreiding van de "grote risico's" in de gezondheidszorg en de invoering van een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid.

Tijdens de periode 1981 – 1986 stijgt het gemiddeld inkomen van een zelfstandige aan hetzelfde ritme als de inflatie (5,9 %) zodat de gestegen bijdragen te wijten zijn aan de toename van het aantal zelfstandigen (0,8 %) en de toegenomen bijdragedruk (2,2%) o.a. omwille van de inkomensmatiging.

Tijdens de periode 1987 – 1992 stijgen de bijdragen ongeveer aan hetzelfde ritme als de inkomenssom; deze aanslagbasis stijgt met 3,6 % waarvan 1,2 % te wijten is aan de toename van het aantal zelfstandigen en 2,3 % aan de toename van het gemiddeld inkomen van een zelfstandige (dit is 0,5 % meer dan het inflatieritme).

De negatieve bijdragedruk in 1987 vloeit voort uit een onregelmatigheid in de cijfers. De E.S.E.R.-rekening vermeldt voor 1986 het voorlopig cijfer van 9 miljard als opbrengst van de

inkomensmatiging. Daarentegen bleek uit recentere cijfers dat de inkomensmatiging voor zelfstandigen met vertraging binnenkomt en zelfs in 1987 geen 8 miljard zou opleveren. De cijfers van de simulatieperiode houden rekening met die recentere gegevens inzake inkomensmatiging, vandaar de (technische) daling in 1987 en het inhaalproces van de daaropvolgende jaren. Volgens de gestelde hypothese van constante bijdragevoeten zou de bijdragedruk niet mogen toenemen in de toekomst.

2.2. De sociale zekerheidsprestaties aan de gezinnen, uitgekeerd door de sociale verzekeringsinstellingen

In tabel 11 worden de sociale zekerheidsprestaties, uitgekeerd door de sociale verzekeringsinstellingen aan de gezinnen, opgesplitst in die van de algemene regeling voor werknemers en die van de regeling voor zelfstandigen, en opgesplitst per tak van de sociale zekerheid.

Aangezien het tijdelijk overheidspersoneel onderworpen is aan dezelfde regeling als die van de werknemers, zijn ze in volgende tabel opgeteld.

Het statutair overheidspersoneel geniet een aparte regeling beheerd door de Overheid (cfr. punten 6 en 7) behalve voor hun geneeskundige zorgen, waar zij zoals de werknemers onderworpen zijn aan de algemene regeling

Tabel 11 : De evolutie van de sociale zekerheidsprestaties in mld Bfr. - Vooruitzichten 1987-1992 (1)

	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Pensioenen	352.9	366.5	377.2	389.6	403.7	420.5
- werknemers	305.9	317.5	327.5	339.1	352.3	368.1
- zelfstandigen	47.0	49.0	49.7	50.5	51.4	52.4
Geneeskundige zorgen	241.4	255.3	272.2	286.3	301.8	318.8
- werknemers + overh. pers.	223.6	237.4	253.3	266.4	280.8	296.6
- zelfstandigen	17.8	17.9	18.9	19.9	21.0	22.2
ZIV-Uitkeringen	81.6	82.6	83.9	85.7	87.5	89.5
- werknemers	78.1	78.9	80.1	81.8	83.6	85.5
- zelfstandigen	3.5	3.7	3.8	3.9	3.9	4.0
Gezinsbijslag	108.7	110.2	112.6	114.2	116.2	118.4
- werknemers	96.6	98.0	100.3	101.8	103.6	105.8
- zelfstandigen	12.1	12.2	12.3	12.4	12.6	12.8
Werkloosheidsuitkeringen ..	127.2	124.7	125.1	126.7	128.2	128.7
Bruggensloenen ten laste van de R.V.A.	44.5	46.2	47.6	49.5	50.5	51.7
Overige : arb. ong., beroepsz. bestaansz., gew. inkomen bejaarden	58.9	59.7	60.8	62.2	63.9	65.8
Totaal	1015.8	1045.9	1080.1	1114.9	1152.6	119
- werknemers + overh. pers.	935.4	963.1	995.4	1028.2	1063.7	1102.7
- zelfstandigen	80.4	82.8	84.7	86.7	88.9	91.4

(1) Sociale zekerheidsprestaties uitgekeerd door de sociale verzekeringsinstellingen, exclusief de aanvullende verzekering voor geneeskundige zorgen

Voor de uitgaven van de werkloosheidsverzekering wordt de evolutie van het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen en het bedrag van de overeenkomstige uitkering door het model berekend. De overige sociale zekerheidsprestaties worden – voor indexering met de prijzen – buiten het model geraamd.

In de voorliggende projectie zijn de exogene ramingen gebaseerd op de vooruitzichten die de betrokken instellingen hebben gemaakt op vraag van de Minister van Sociale Zaken ter gelegenheid van de begrotingscontrole van maart 1988 (uitgezonderd voor de uitgaven van geneeskundige zorgen, waar onze ramingen rekening houden met de herziene vooruitzichten van het R.I.Z.I.V. van mei 1988). De uitgaven voor brugpensioenen, meer bepaald het gedeelte dat ten laste is van de R.V.A., volgen uit de exogene ramingen van het Planbureau voor de aantallen brugpensioenen.

Onze vooruitzichten 1987 – 1992, opgemaakt in de maand mei 1988, houden geen rekening met het regeerakkoord van mei 1988 wegens een gebrek aan cijfermateriaal, noch met later afgesloten akkoorden en beslissingen.

In tabel 12 wordt de evolutie van de prestaties – voor alle prijsaanpassingen – weergegeven. Dit is de ontwikkeling van de prestaties die volgt uit de interne dynamiek, eigen aan elke tak van de sociale zekerheid met name de evolutie van het aantal gerechtigden, het gemiddeld uitkeringsbedrag voor prijsaanpassing, het gedragspatroon van de verbruiker, de evolutie van de kostprijs die niet te wijten is aan het inflatieritme, en de invloed van de discretionaire maatregelen (zie biz. 20).

Tabel 12 : De evolutie van de sociale prestaties voor prijsindexaanpassingen(1) - gemiddelde jaarlijkse groeivoeten in %

	Geobserveerde periode		Vooruitzichten						
	1971 - 1980	1981 - 1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	
Pensioenen	7.6	1.7	2.3	3.3	1.3	1.4	1.6	1.9	
werknemers	7.3	2.0	2.7	3.3	1.5	1.7	1.8	2.2	
zelfstandigen	9.9	0.2	0	3.7	- 0.2	- 0.2	- 0.2	- 0.3	
Geneeskundige zorgen	8.7	2.2	10.1	4.4	6.0	3.4	3.4	3.4	
werknemers + overheidspersoneel	6.7	2.1	10.3	4.8	5.1	3.4	3.4	3.4	
zelfstandigen	7.0	3.6	8.3	- 0.7	4.0	3.5	3.5	3.5	
ZIV-Uitkeringen	..	-	- 3.7	0.7	-	0.3	0.1	0.1	
werknemers	7.1	-	- 3.7	0.5	- 0.1	0.3	0.2	-	
zelfstandigen	..	-	- 2.8	5.2	1.1	0.8	- 2.0	0.3	
Gezinsbijslag	2.2	- 2.2	0.4	0.3	0.6	- 0.4	- 0.3	- 0.3	
werknemers	2.0	- 2.0	0.5	0.4	0.7	- 0.3	- 0.2	- 0.3	
zelfstandigen	3.6	- 3.6	- 0.9	0.2	- 0.8	- 1.0	- 0.4	- 0.6	
Werkloosheidsuitkeringen	19.4	5.0	1.3	- 2.4	- 1.3	- 0.6	- 0.8	- 1.8	
Bruggpensioenen ten laste van de R.V.A.	...	9.5	3.2	3.3	1.5	2.2	-	-	
Overige : arb. ong., beroepsz., best. zek., gew. ink. vr. bej.	6.4	- 1.9	-	0.2	0.2	0.5	0.7	0.7	
Totaal	7.8	1.6	3.1	2.1	1.6	1.4	1.3	1.4	
werknemers	7.7	1.7	3.2	2.1	1.7	1.5	1.4	1.4	
zelfstandigen	8.7	0.2	1.4	2.2	0.7	0.5	0.5	0.6	

(1) De cijfers voor 1987 - 1992 zijn grotendeels de exogene ramingen die gebruikt werden bij de vooruitzichten van juli 1988, behalve de werkloosheidsuitkeringen die endogeen berekend zijn.

Tabel 12 illustreert de toename van het volume sociale zekerheidsprestaties - vóór alle prijsaanpassingen - in de jaren 70.

Voor alle takken van de sociale zekerheid is de groei veel sterker dan die van het B.B.P. behalve voor de gezinsbijslag, die trager groeit tengevolge van de denataliteit.

De toename van de prestaties in de regeling voor zelfstandigen volgt uit de verbetering van het sociaal statuut van de zelfstandigen in de eerste helft van de jaren 70.

In het algemeen kunnen we vaststellen dat de uitgaventrend van de jaren 70 werd omgebogen in de eerste helft van de jaren 80 en dat de besparingspolitiek van de voorbije jaren zelfs een invloed zal hebben op het stijgingsritme van sommige prestaties in de toekomst.

In de voorbije jaren zijn er reeksen besparingsmaatregelen getroffen die men zou kunnen indelen in deze die het niveau van de uitgaven verminderen en deze die ook het stijgingsritme afremmen, met soms een groeiend besparingseffect met de jaren.

. De beperking van de toekenningsvoorwaarden van een vervroegd pensioen (vooral vrouwen), het principe van de eenheid van loopbaan, de veralgemening van de loongren

bij de pensioenberekening, de vermindering van de perkwatlecoëfficiënt voor de toekomstige pensioenen : dit zijn allemaal maatregelen die het stijgingsritme van de pensioenen met de jaren zullen afremmen, naarmate het aantal nieuw gepensioneerden toeneemt.

- . De hervormingen in de werkloosheidsverzekering : inkorten van de opeenvolgende periodes en verlaging van de uitkering aan samenwonenden.
- . Nieuwe berekening van de invaliditeitsuitkering (lagere bedragen voor samenwonenden) en het begrip "gezinslast" wordt niet meer toegepast wanneer het gezinsinkomen een bepaalde grens overtreft.

De groeivoeten voor geneeskundige zorgen over de periode 1981 - 86 en 1987 zijn vertekend omwille van technische onregelmatigheden (cfr. punt 2.3.3.).

Er is een besparing die zich richt tot alle uitkeringstrekkers, ongeacht de soort uitkering, in grote mate evenredig met de hoogte van de uitkering. Deze maatregel is echter niet van toepassing op de minstbedeelden en talrijke gezinnen, die integendeel een verhoging krijgen om hun welvaartsverlies te compenseren.

Die besparing start in 1981 door de ont koppeling van de uitkeringen aan het algemeen welvaartspeil, in 1983 wordt de prijsaanpassing "afgevlakt" en vanaf 1984 worden drie indexsprongen ingeleverd.

Deze ont koppeling van de sociale uitkeringen aan de welvaart en vooral aan de koopkracht was niet alleen revolutionair in de sociale geschiedenis, maar heeft een belangrijke impact gehad op de afremming van alle sociale prestaties, behalve die van de geneeskundige zorgen.

Voor alle vervangingsinkomens en de gezinsbijslag, die in de jaren 70 gebonden waren aan de evolutie van de kleinhandelsprijzen en aan het algemeen welvaartspeil, betekende de ont koppeling in de jaren '80 een verlies aan koopkracht.

In het geval van de geneeskundige zorgen is er geen automatisch indexeringsmechanisme voorzien en hebben de overeenkomstige cijfers in tabel 13 dan ook geen verband met de koopkracht van de verbruikers van geneeskundige zorgen.

Tabel 13 : De evolutie van de sociale prestaties in termen van koopkracht (1)
gemiddelde jaarlijkse groelvoeten in %

	Geobserveerde periode		Vooruitzichten						
	1971 - 1980	1981 - 1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Pensioenen	7.6	1.2	0.7	2.4	1.3	1.4	1.6	1.8	
werknemers	7.3	1.4	1.1	2.4	1.5	1.7	1.8	2.2	
zelfstandigen	9.9	- 0.3	-1.6	2.8	- 0.2	- 0.2	- 0.2	- 0.3	
Geneeskundige zorgen	6.7	2.3	9.3	4.3	4.9	3.3	3.3	3.3	
werknemers + overheidspersoneel	6.7	2.3	9.5	4.7	5.0	3.3	3.3	3.3	
zelfstandigen	7.0	3.9	7.4	- 0.8	3.9	3.4	3.4	3.4	
Uitkeringen	..	- 0.6	- 5.2	- 0.2	-	0.3	0.1	0.1	
werknemers	7.1	- 0.6	- 5.3	- 0.4	- 0.1	0.3	0.2	-	
zelfstandigen	..	-	- 4.3	4.2	1.1	0.8	- 2.0	0.3	
Gezinsbijslag	2.2	- 2.4	-0.3	-	0.6	- 0.4	- 0.3	- 0.3	
werknemers	2.0	- 2.2	-0.2	-	0.7	0.3	0.2	0.3	
zelfstandigen	3.6	- 3.7	- 1.6	- 0.6	- 0.8	- 1.0	- 0.4	- 0.6	
Werkloosheidsuitkeringen	19.4	4.4	-0.3	- 3.3	- 1.3	- 0.6	- 0.8	- 1.8	
Bruggpensioenen ten laste van de R.V.A.	..	8.9	1.5	2.4	1.6	2.2	-	-	
Overige : arb. ong., beroepsz., bestaansz., gew. lnk. vr. bej.	6.4	- 2.0	- 0.4	- 0.1	0.2	0.5	0.7	0.7	
Totaal	7.8	1.2	1.8	1.5	1.6	1.4	1.3	1.3	
- werknemers	7.7	1.4	2.0	1.5	1.7	1.4	1.4	1.4	
- zelfstandigen	8.7	- 0.1	0.1	1.6	0.7	0.5	0.5	0.6	

(1) Gedeflateerd met de prijsindex van de consumptie

Wanneer we bovenstaande tabel die de sociale prestaties uitdrukt in vaste prijzen (prijsindex van de consumptie) vergelijkt met de sociale prestaties uitgedrukt in volume (gedeflateerd met een specifieke index, die rekening houdt met het vertraagd indexeringsmechanisme, zie tabel 12) dan blijkt dat :

- de pensioenen, werkloosheid, bruggpensioenen, de uitkeringen voor ziekte en invaliditeit gemiddeld 0,6 % inleveren over de periode 1981-1986, 1,6 % in 1987 en nogmaals 0,9 % in 1988; dus over de periode 1981-88 wordt ongeveer 6,2 % aan koopkracht afgeroomd via het indexeringsmechanisme.
- de gezinsbijslag vertraagt omwille van de vertraagde indexering met gemiddeld 0,2 % over de periode 1981-86, 0,7 % in 1987 en 0,3 % in 1988 : gecumuleerd 4,3 % koopkrachtverlies. Het koopkrachtverlies in de kinderbijslag was kleiner dan dit van de vervangingsinkomens omdat de kinderbijslag vanaf het derde kind en de verhoogde kinderbijslag niet onderworpen waren aan de bepalingen van het K.B. nr. 281, dat de indexsprongen invoert voor de sociale prestaties.

Eenzelfde redenering kunnen we niet maken voor de gezondheidszorgen, omwille van twee redenen.

1. Voor de jaren dat de doktershonoraria niet geïndexeerd werden, hebben we de weerslag daarvan opgenomen via een tragere evolutie van het volume en niet via een correctie van het indexeringsmechanisme in de geneeskundige zorgen.

2. Zelfs wanneer de honoraria geblokkeerd werden, betekende dit nog niet dat het inkomen van de zorgverstrekkers in dezelfde mate aan koopkracht hebben verloren.

2.3. Determinanten van de belangrijkste sociale zekerheidsprestaties

2.3.1. De pensioenen : 6,5 % van het B.B.P. in 1992

Vroeger in deze nota (tabel 12) bemerkten we reeds dat de pensioenen aan werknemers en zelfstandigen – buiten de invloed van prijsaanpassingen – stegen met gemiddeld 7.6 % per jaar in de periode 1971 – 80, met 1.7 % in de periode 1981–86, en waarschijnlijk zouden toenemen met 2.0 % in de periode 1987–92.

Die groei kan opgesplitst worden in die van de aantallen pensioengerechtigden en die van het gemiddeld pensioenbedrag.

Voor wat betreft de aantallen wordt dikwijls verwezen naar de veroudering van de bevolking. In wat volgt zullen de cijfers aantonen dat het aantal pensioengerechtigden tijdens de observatieperiode (1970 – 85) veel vlugger steeg dan de algemene vergrijzing van de bevolking. Deze trend van de voorbije jaren wordt niet verlengd in de periode 1986 – 92. (Het brugrustpensioen werd in deze simulatie verlengd tot in 1988).

De vooruitzichten voor de jaren 1988 – 92 zijn gebaseerd op de berekeningen die de betrokken instelling, de Rijksdienst voor Pensioenen, heeft meegegeeld tijdens de besprekingen in de Nationale Arbeidsraad omtrent de "flexibele pensioenleeftijd (1)

1° De potentiële pensioenbevolking

In wat volgt zullen we de perioden anders indelen om beter de demografische bewegingen tot uiting te laten komen.

Tabel 14 : Loop van de Rijksbevolking op 1 januari

	Gemiddelde jaarlijkse groeivoeten in %					Structuur in %					
	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-92	1970	1975	1980	1985	1990	1992
Aantal mannen van 65 jaar en ouder (1)	0.86	0.43	- 1.35	1.81	1.52	33.6	33.6	34.9	31.7	32.8	33.1
Aantal mannen van 75 jaar en ouder (2)	1.56	2.03	1.12	1.23	- 1.95	10.6	10.8	12.2	12.6	12.6	11.8
Aantal vrouwen van 60 jaar en ouder (3)	0.88	- 0.81	1.53	0.79	0.90	66.4	66.4	65.1	68.3	67.2	66.9
Aantal vrouwen van 75 jaar en ouder (4)	2.79	2.62	2.56	1.28	-1.57	17.4	19.1	22.1	24.4	24.6	23.3
Potentiële pensioenbevolking 5 = 1 + 3)	0.87	- 0.39	0.56	1.12	1.10	100	100	100	100	100	100
Hoogbejaarden vanaf 75 jaar 6 = 2 + 4)	2.34	2.41	2.06	1.28	- 1.70	27.8	29.9	34.3	37.0	37.2	35.2

ron : Waarnemingen 1970 – 1986 : gegevens van het N.I.S., door het Planbureau aangepast om rekening te houden met het verschil tu de waargenomen en de berekende bevolking voor de jaren tussen de opeenvolgende volkstellingen.
Vooruitzichten 1989 – 1992, genomen uit de "Vooruitzichten 1981 – 2025" van het N.I.S. die door het N.I.S. werden verbeterd op basis van de gegevens van 1 januari 1986.

(1) De gebruikte methode (regressieanalyse) bestaat uit 2 onderdelen, nl. de uitsterfing van de gepensioneerden en de jaarlijkse "nieuw gepensioneerden" met hun uitsterfing, opgesplitst per categorie van pensioengerechtigden. Deze methode veronderstelt impliciet dat de reële loonevolutie binnen elke categorie van pensioengerechtigden in de toekomst dezelfde zal zijn als in de geobserveerde periode. Tevens moeten we vermelden dat de R.V.P. zijn berekeningen gebaseerd heeft op sterftetafels met een kleinere levensverwachting dan die van het N.I.S.

In tabel 14 bemerken we dat zowel de potentiële pensioenbevolking als de hoogbejaarden vanaf 75 jaar over de periode 1970 - 1992 een onregelmatig verloop hebben.

- . De invloed van de gedaalde geboortecijfers tijdens de oorlogsjaren 1914 - 1919 en de daaropvolgende "babyboom" laat zich voelen bij de vrouwelijke bevolking vanaf 60 jaar in de periode 1975 - 85, vervolgens ook bij de mannelijke bevolking vanaf 65 jaar in de periode 1980 - 90, om in de periode 1990 - 2000 te verschijnen bij de hoogbejaarden vanaf 75 jaar.
- . De ontwikkeling van de potentiële pensioenbevolking wordt over de periode 1970 - 1990 in hoge mate beïnvloed door de aangroei van de hoogbejaarde bevolking ; hun aandeel neemt toe van 27.8 % in 1970 tot 37.2 % in 1990.
- . De toename van de vierde leeftijd vanaf 75 jaar was vooral sterk bij de vrouwelijke bevolking gedurende de periode 1970 -1985, zodat er vanaf 1986 tweemaal meer vrouwelijke hoogbejaarden zijn dan mannelijke hoogbejaarden.

De pensioneerbare bevolking wordt inderdaad niet enkel door het aantal opruststellingen beïnvloed, maar tevens door de duur van de pensioentijd.

Het gemiddeld aantal te verwachten levensjaren voor een man van 65 jaar bedroeg 12.33 jaren in 1950 en 12.95 jaren in 1980 om vermoedelijk te stijgen tot 14.34 jaren in 2000.

Voor een vrouw van dezelfde leeftijd, nl. 65 jaar, is de gemiddelde levensverwachting gestegen van 13.88 in 1950 tot 16.90 in 1980, en zal vermoedelijk stijgen tot 18.58 jaren in 2000. Omdat de pensioenleeftijd voor een vrouw 60 jaar is, is het van belang te weten dat de gemiddelde levensverwachting voor een 60 jarige vrouw is gestegen van 17.45 jaren in 1950 tot 20.93 jaren in 1980 en waarschijnlijk 22.75 jaren zal bereiken in 2000.

Deze cijfers duiden op een verhoging van de levensduur van de pensioneerbare bevolking.

2° Het aantal pensioengerechtigden in de werknemersregeling en in de regeling voor zelfstandigen

De toename van de pensioenprestaties wordt in de eerste plaats gedragen door het aantal pensioengerechtigden

In de hiernavolgende tabel 15 tonen de cijfers aan dat, tijdens de observatieperiode tot 1985, het aantal pensioengerechtigden in de werknemersregeling (gemiddeld + 3.1 % per jaar) ongeveer tienmaal vlugger steeg dan de overeenkomstige potentiële pensioenbevolking (+ 0.35 % per jaar). In de regeling voor zelfstandigen steeg het aantal pensioengerechtigden zelfs met gemiddeld 3.6 % per jaar over de periode 1970 - 1985.

Dit grote verschil tussen enerzijds de aangroei van het aantal pensioengerechtigden en de bevolkingsevolutie wordt enigszins getemperd door de groeiende invloed van de dubbeltellingen. Er zijn immers een groeiend aantal gepensioneerden die verscheidene pensioenen in de verschillende regelingen (werknemers, zelfstandigen, Overheid) cumuleren en die in elke regeling als één pensioengerechtigde wordt geteld. Alhoewel hun toenemend aantal kunstmatig bijdraagt tot de stijging van het aantal pensioengerechtigden, kunnen zij niet leiden tot bovenstaande groeipercentages (10 tot 15 maal meer dan de bevolkingsevolutie). Er zijn dus nog andere verklarende factoren.

Tabel 15 : Evolutie van het aantal pensioengerechtigden op 1 januari (1)

	Gemiddelde jaarlijkse groei voeten in %					Structuur in %					
	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-92	1970	1975	1980	1985	1990	1992
Aantal pensioenen in de werknemersregeling	5.38	2.57	1.31	1.47	1.38	100	100	100	100	100	100
- Aantal rustpensioenen	5.06	2.61	1.10	1.60	1.66	63.8	62.9	63.0	62.3	62.7	63.1
Mannen, gezinsbedrag	3.59	0.98	- 0.77	0.83	- 0.63	23.8	21.8	20.2	18.2	17.6	17.0
Mannen, bedrag alleenstaande	8.41	4.49	1.20	2.14	1.20	17.2	19.8	21.7	21.6	22.3	22.2
Vrouwen, bedrag alleenstaande	3.84	2.42	2.67	1.69	3.84	22.9	21.2	21.1	22.5	22.8	23.9
- Aantal overlevingspensioenen	3.79	0.85	0.32	0.98	1.19	24.3	22.5	20.7	19.7	19.2	19.2
- Aantal rust -en overlevingspensioenen	9.81	4.86	3.29	1.54	0.58	11.9	14.6	16.3	18.0	18.0	17.8
Aantal pensioenen in de regeling zelfstandigen	6.66	3.40	0.93				100	100	100		
- Aantal rustpensioenen	7.21	3.27	0.45				61.0	60.7	59.2		
Mannen, gezinsbedrag		0.99	- 1.65				27.0	24.0	21.1		
Mannen, bedrag alleenstaande		4.20	0.57				19.9	20.7	20.4		
Vrouwen, bedrag alleenstaande		5.97	3.14				14.2	16.0	17.8		
- Aantal overlevingspensioenen	3.11	2.02	- 1.30				23.4	21.9	19.5		
- Aantal rust -en overlevingspensioenen	10.91	6.78	4.92				15.6	17.5	21.2		

Bron : R.V.P., Jaarlijkse statistiek van de pensioengerechtigden.

* Nota R.V.P. van 20 augustus 1986 (35ter), basiscijfermateriaal van de nota's verspreid in de N.A. ter gelegenheid van de studie omtrent "flexibiliteit van de pensioenleeftijd".

(1) Sommige cijfergegevens van voor 1975 en vanaf 1989 in de regeling voor zelfstandigen zijn niet in ons bezit.

In tabel 15 zijn de cijfersgegevens voor de werknemersregeling leerrijk.

- Het aantal mannelijke pensioengerechtigden (gezinsbedrag en bedrag alleenstaande) neemt vlugger toe dan de mannelijke bevolking van 65 jaar en ouder, behalve in de periode 1991-1992.

In het verleden bemerken we inderdaad een aangroeiende vervroeging van het rustpensioen : het aantal gerechtigden op een vervroegd rustpensioen stijgt van 18 % van het totaal aantal rustpensioenen in 1972 tot 27.6 % in 1986. De gewone vervroegingen - waarbij het pensioenbedrag met 5 % per jaar vervroeging wordt vermindert - worden mettertijd aangevuld met de bijzondere vervroegingen - zonder vermindering van het pensioenbedrag - en met het brugrustpensioen, dat sinds zijn ontstaan een groot succes had. Omdat we in deze simulatie veronderstellen dat het brugrustpensioen vanaf 1989 niet meer verlengd wordt, gaat het aantal mannelijke pensioengerechtigden in de periode 1991 - 1992 trager toenemen (1.20 - 0.6 = 0.6 %) dan de mannelijke pensioenbevolking (1.5 %)

- Het aantal vrouwelijke pensioengerechtigden met een rustpensioen of die een rust -en overlevingspensioen cumuleren wordt in de eerste plaats beïnvloed door andere factoren dan de

demografische factor.

De evolutie van het aantal vrouwelijke pensioengerechtigden wordt vooral bepaald door de toenemende arbeidsparticipatie van de vrouw in het verleden, die mettertijd een langere en betere beroepsloopbaan opbouwt, en alzo haar eigen pensioen verwerft. Dit betekent ook dat in een toenemend aantal gezinnen twee rustpensioenen aan 60 % worden gecumuleerd in plaats van één gezinspensioen aan 75 %.

Bovenstaande verschuiving vinden we terug in de structuur van de pensioengerechtigden (tabel 15).

Het aantal mannen met een gezinsbedrag daalt van 23.8 % in 1970 tot 17 % in 1992 terwijl het aantal mannen met een rustpensioen bedrag alleenstaande toeneemt van 17.2 % in 1970 tot 22.2 % in 1992.

Voor de vrouwen wordt de verschuiving aangetoond door een dalend aandeel van de vrouwen die enkel een overlevingspensioen genieten, terwijl in de periode 70 - 85 het aantal vrouwen die een rust -en overlevingspensioen cumuleren toeneemt. Mettertijd is de loopbaan en het loon van de vrouw zodanig toegenomen dat vanaf 1985 een toenemend aandeel van de vrouwen zullen kiezen voor een individueel rustpensioen naar rato van 60 % in plaats van het gezinspensioen aan 75 %, omdat tweemaal 60 % voordeliger uitvalt. De statistieken tonen aan dat dit verschijnsel niet te wijten is aan de toename van het aantal niet gehuwde vrouwen ; het zijn wel degelijk de gehuwde vrouwen met een rustpensioen bedrag alleenstaande die vanaf 1985 vlugger toenemen.

Merk tevens op dat deze fundamentele trend in het begin van de jaren '80 vertraagt. Inderdaad, volgens het K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 kon het vervroegd rustpensioen verkregen worden ongeacht de duur van de loopbaan.

Artikel 6 van de herstellwet van 10 februari 1981 inzake de pensioenen van de sociale sector heeft dienaangaande strengere voorwaarden opgelegd; de aanvrager van het vervroegd rustpensioen moet vanaf 1 oktober 1980 bewijzen dat hij of zij gedurende het kalenderjaar voorafgaand aan de ingangsdatum van het pensioen, tewerkgesteld is geweest als werknemer of zelfstandige, en tenminste een loopbaan heeft van 10 jaar.

Artikel 2 van het K.B. nr. 415 van juli 1986 laat de vervroeging voor de leeftijd van 60 jaar niet meer toe vanaf 1 januari 1987.

Nochtans noteren we vanaf 1987 in de statistieken een herneming van het aantal vrouwen met een rustpensioen bedrag alleenstaande.

Dit zou kunnen verklaard worden doordat de strengere voorwaarden inzake vervroegde pensionering, de invloed van de toenemende vrouwelijke pensioengerechtigden, slechts tijdelijk vertraagt, tot het moment dat deze vrouwen de wettelijke pensioenleeftijd bereiken.

Nog veel meer dan voor de werknemers kende de periode voor 1980 een explosie van het aantal gepensioneerden in de regeling voor zelfstandigen.

De cijfers tonen aan dat talrijke pensioenen van zelfstandigen aan onvolledige loopbanen beantwoorden en dat voor deze personen bijkomende rechten in andere regelingen worden geopend, in 't bijzonder in die van de werknemers (gemengde loopbanen); het aantal zuivere pensioenen, alleen gebaseerd op een pensioen als zelfstandige, is betrekkelijk weinig veranderd. Bovendien zijn het de vrouwen die aan de grondslag liggen van de aangroei van het aantal pensioengerechtigden (rustpensioenen of rust -en overlevingspensioen).

Hierbij rijst het vermoeden dat in vroegere jaren het kleine zelfstandige bedrijf meer en meer op naam van de echtgenote werd uitgeoefend, waardoor zij recht krijgt op een pensioen van alleenstaande.

3° Het gemiddeld pensioenbedrag

De tweede groeideterminant van de pensioenen, alhoewel in mindere mate, heeft te maken met de pensioenberekening : t.t.z. de loopbaan, die de basis is voor de berekening van het pensioenbedrag, is mettertijd minder gevuld met de lage forfaitaire lonen (die gelden voor de beroepsjaren van voor 1955-1958) en meer gevuld met de hogere werkelijk verdiende lonen, die daarenboven over de periode 1956-1980 stegen met gemiddeld 4 % per jaar in reële termen.

Vanaf 1980 is de stijging van het bruto-loon van de gemiddelde werknemer (zonder indexaanpassing) sterk vertraagd, tot 0,7 % in de periode 1981 - 86 en 1,5 % in de periode 1987 - 92.

Aldus wordt de groeiende afstand tussen de forfaitaire lonen en de werkelijk verdiende lonen - zoals we die meemaakten in het verleden - sterk afgeremd, hetgeen betekent dat de trend van het verleden niet mag verlengd worden naar de toekomst toe.

Daarenboven zal de toenemende aanwezigheid van de vrouw het gemiddeld pensioenbedrag verlagen : het gezinpensioen aan 75 % wordt vervangen door twee pensioenen van "alleenstaande" aan 60 %, en bovendien zijn de pensioenen van de vrouwen doorgaans lager omwille van een onvolledige loopbaan en/of een lagere bezoldiging.

Tabel 16 : De evolutie buiten prijsindexaanpassingen van de pensioenen en van het bruto-loon der werknemers - Gemiddelde jaarlijkse groeiënten in %.

	1971-75	1976-80	1981-86	1987-92
Gemiddeld pensioenbedrag (*)	5,5	3,1	- 0,8	0,85
Gemiddeld bruto-jaarloon	5,6	3,7	0,7	1,54

(*) gedeflatteerd met het vertraagd Indexeringsmechanisme zodat de inlevering via het Indexeringsmechanisme hier niet tot uitdrukking komt.

De bijna parallele ontwikkeling tussen het gemiddeld pensioenbedrag en het gemiddeld loon gedurende de jaren zeventig is vooral het gevolg van de pensioenherwaarderings. Naast de aanpassing aan het indexcijfer der consumptieprijzen hebben de pensioenen sinds 1 juli 1969 tot 1980 tal van verhogingen of herwaarderings ondergaan. Aanvankelijk sociale programmatie en vervolgens aanpassing aan het algemeen welvaartspeil genoemd, die werden uitgedrukt in een percentage, een coëfficiënt of een forfaitair bedrag.

De invloed gedurende de jaren 70 van de groeielementen van het gemiddeld pensioen - reële loonstijging met 4 % en pensioenherwaarderings - moet zeer sterk geweest zijn vermits zij de vertragingselementen compenseerde ; zoals

- het toenemend aantal pensioenen aan 60 % i.p.v. 75%,
- de toename van het aantal gewone vervroegingen met verminderd bedrag,
- de aangroeiende cumulatie van pensioenen in verscheidene regelingen zodat de onvolledige loopbaan in de werknemersregelling toeneemt.

Vanaf 1981 worden de pensioenherwaarderings afgeschaft en vertraagt de loonevolutie waardoor het gemiddeld pensioenbedrag tijdens de periode 1981-1986 trager ging groeien dan het gemiddeld brutoloon per werknemer (gemiddeld - 1,5 % per jaar).

De relatief sterke groei van het gemiddeld pensioenbedrag in de periode 1987 – 92 met 0,85 % per jaar (slechts 0,7 % minder dan het gemiddeld bruto-loon per werknemer) is gedeeltelijk te verklaren door het dalend aandeel van de hoogbejaarden (met relatief kleinere pensioenen) in de totale pensioenbevolking. Niettemin lijkt ons de raming van "+ 0.85 % gemiddeld pensioenbedrag" aan de hoge kant.

Na voorgaande beschouwingen over het verleden kunnen we concluderen dat de toekomstige evolutie van de pensioenen niet alleen bepaald wordt door de vergrijzing van de bevolking en niet in het minste door sociale gedragspatronen en door economische factoren van het verleden.

Vandaag wordt er een pensioen berekend dat de vermenigvuldiging is van de tewerkstellingsgroei en van de loonevolutie, van de halve eeuw die voorbij is. Evenzo zullen we in de toekomst de weerslag krijgen op de pensioenen van de trage loonevolutie en de hoge werkloosheid die we in de jaren '80 beleven.

We moeten goed beseffen dat de groeifactoren van het verleden ,

- de pensioenherwaarderings
- een groeiende tewerkstelling samen met de hoge loonstijgingen
- de carrièremogelijkheden van de gouden jaren

ieder bijkomend jaar, meer en meer vervangen worden door

- lagere loonontwikkeling,
- carrière voor enkelen,
- geen pensioenherwaarderings,
- geen aanpassing aan de reële loonevolutie.

In een toenemend aantal gezinnen zal de vertraging van het gemiddeld pensioenbedrag opgevangen worden door de cumulatie van twee pensioenen aan 60 %.

2.3.2. De uitgaven voor werkloosheid en bruggensloenen : 2,8 % van het B.B.P. in 1992
 In de E.S.E.R.-rekening bevat de rubriek "werkloosheid", naast de eigenlijke uitkeringen voor werkloosheid tevens de uitgaven voor bruggensloenen en de uitgaven voor beroepsvorming en beroepsopleiding. De laatsten zijn te verwaarlozen (minder dan 1 mld per jaar).

Tabel 17 : De evolutie van de uitgaven voor werkloosheid en bruggensloenen (in volume) en van het aantal uitkeringsgerechtigden

Gemiddelde Jaarlijkse groei/voeten in %	1971-74	1975-80	1981-83	1984-86	1987-92
Werkloosheidsuitkeringen (in volume) (*)	19,6	20,7	11,1	- 0,9	- 1,0
Aantal volledig uitkeringsgerechtigde werklozen	11,0	21,0	16,2	- 0,3	- 1,8
Aantal gedeeltelijke werklozen	5,6	11,4	0,3	- 8,4	- 10,9
Aantal deeltijds tewerkgestelde werklozen	...	29,0	47,9	47,1	9,8
Uitgaven voor bruggensloenen (in volume) (*)	20,0	- 0,2	1,7
Aantal conventionele bruggensloenen	29,3	18,4	3,4
Aantal wettelijke bruggensloenen	8,3	- 33,7	-

(*) gedeflatteerd met het vertraagd indexeringsmechanisme zodat de inlevering via het indexeringsmechanisme hier niet tot uitdrukking komt

Sinds het begin van de jaren '80 vertraagt het stijgingsritme van de werkloosheidsuitkeringen. Vanaf 1984 gaan de globale werkloosheidsuitkeringen zelfs dalen tot in 1992.

De vertraging van de werkloosheidsuitkeringen tot 11 % over de periode 1981 - 1983 is te wijten aan de talrijke besparingsmaatregelen :

- berekening in 26 sten van de werkloosheidsuitkering,
- vermindering met 6 % van de uitkeringen aan samenwonenden,
- vermindering van de werkloosheidsuitkering aan de samenwonenden na twee jaar werkloosheid,
- hervorming van de werkloosheidsregeling : inkorten van de opeenvolgende periodes en verlaging van de uitkering aan samenwonenden,
- indexsprongen voor de werkloosheidsuitkeringen en de bruggensloenen.

Sedert 1984 worden de aanhoudende besparingen in deze tak van de sociale zekerheid nog versterkt met de daling van het aantal werklozen.

De daling over de periode 1987 - 1992 van de werkloosheidsuitkeringen volgt vooral uit de sterke daling van het aantal volledig uitkeringsgerechtigde werklozen (- 1,8 % per jaar). De vooruitzichten van juli 1988 vertonen ook een daling van het aantal gedeeltelijk werklozen. Maar deze daling wordt gecompenseerd door een toename van de deeltijds tewerkgestelde werklozen. Nochtans stijgt het aantal deeltijds tewerkgestelde werklozen minder vlug dan het explosief ritme dat zij kenden sinds de economische crisis.

De uitgaven voor bruggensloenen zijn sinds hun ontstaan in 1975 plotsnel gestegen. Het bruggensloen is een bijzonder werkloosheidsstelsel, waarin de betrokkenen naast hun gewone

werkloosheidsuitkering een bijkomende vergoeding ontvangen gelijk aan de helft van het verschil tussen het netto-referteloon en de werkloosheidsuitkering die zij genieten.

Er bestaan 2 soorten brugpensioenen :

1. "Brugpensioen na ontslag" ook conventioneel brugpensioen genoemd is ingesteld door de C.A.O. nr. 17 van 19 december 1974. Het voorziet voor de oudere werknemers (60 jaar en meer voor de mannen, 55 jaar en meer voor de vrouwen) bij afdanking, naast de werkloosheidsuitkering (bedrag gezinshoofd) een bijkomende vergoeding betaald door de werkgever (dat niet figureert in onze cijfers).
2. Het "brugpensioen op aanvraag" ook wettelijk brugpensioen genoemd werd ingevoerd door de wet van 30 maart 1976. Dit brugpensioen wordt toegekend aan oudere werknemers (60 jaar en meer voor de mannen, 55 jaar en meer voor de vrouwen), waarbij de werkgever verplicht is de op brugpensioen gestelde werknemer te vervangen door een jongere van minder dan 30 jaar, aangeworven buiten de onderneming en die niet tewerkgesteld is.

Het brugpensioen wordt volledig betaald door de instellingen die met de betaling van de werkloosheidsuitkeringen zijn belast, voor rekening van de R.V.A.

Dit brugpensioen op aanvraag of wettelijk brugpensioen is opgeheven vanaf 1 januari 1983 en vervangen door het brugrustpensioen, ingesteld bij het K.B. nr. 95 van 28 september 1982 (B.S. 29.9.1982). De werknemers, van wie het wettelijk brugpensioen is ingegaan voor 1 januari 1983, blijven hun recht behouden tot aan de wettelijke pensioenleeftijd (65 jaar voor de mannen en 60 jaar voor de vrouwen).

Het wettelijke brugpensioen zal niet alleen van naam veranderen, "het brugrustpensioen", maar ook van statuut, t.t.z. de bruggepensioneerde had het statuut van een werkloze en het brugrustpensioen krijgt het statuut van een pensioen. Dit betekent dat het brugrustpensioen wordt berekend in functie van de loopbaan en het loon dat de betrokkene heeft gehad in het verleden, aan 75 % van het loon voor een gezinsbedrag of 60 % voor een alleenstaande.

Het is dan ook niet te verwonderen dat het niveau van het brugrustpensioen (gemiddeld 267.000 F in 1983) heel wat lager uitvalt dan het niveau van het wettelijke brugpensioen (gemiddeld 340.000 F in 1983).

De geleidelijke veroudering van de wettelijke brugpensioenen zal leiden tot een daling van de uitgaven voor brugpensioenen, zodat vanaf 1988 de regeling brugpensioenen nog alleen conventionele brugpensioenen bevat. De brugrustpensioenen zijn sinds hun ontstaan beschouwd als een pensioen en dus ook opgeteld bij de andere pensioenen.

Door het K.B. nr. 95 van 28 september 1982 wordt aldus een gedeelte van de last van de werkloosheid verschoven uit de werkloosheidsverzekering naar de pensioenregeling. Bij het installeren van het brugrustpensioen werd overeengekomen dat de pensioenkas deze brugrustpensioenen zou uitbetalen voor rekening van het Rijk. Maar naarmate het succes van de regeling toenam, werden de brugrustpensioenen nog slechts voor 20 % gefinancierd door het rijk, zoals voor de andere pensioenen. Dus 80 % diende gefinancierd te worden uit de middelen van de pensioenregeling, die tijdelijk nog overschotten boekte.

2.3.3. De uitgaven voor geneeskundige zorgen : 5,1 % van het B.B.P. in 1992.

De cijfers die het Planbureau inzake uitgaven voor geneeskundige zorgen heeft gebruikt bij haar vooruitzichten van juli 1988 zijn :

- voor de periode 1987-1989 : de herziene vooruitzichten van het R.I.Z.I.V., die rekening houden met de vastgestelde meeruitgaven voor 1987 (mei 1988)
- voor de periode 1990 - 1992 : de groeipercentages waarmee het R.I.Z.I.V. rekende in haar vooruitzichten van maart 1988.

In tabel 12 noteren we dat de uitgaven voor geneeskundige zorgen, uitgedrukt in volume, zouden toenemen met 10,1 % in 1987, 4,4 % in 1988 en 5,0 % in 1989, om vervolgens te vertragen tot jaarlijks 3,4 % in de periode 1990 - 1992.

Die hoge groeipercentages in de jaren 1987 - 1989 hebben een technische reden. In de loop van 1985 en begin 1986 werden de ziekenhuizen en vervolgens de laboratoria verplicht om op magneetband te factureren. Dit leidde aanvankelijk tot een achterstand bij de facturering van 1985 - 1986, vervolgens tot een inhaaloperatie in 1987 - 1988 en tenslotte tot een snellere en waarschijnlijk ook vollediger facturering in 1989. Die beweging zal vanaf 1990 afnemen, behalve voor wat betreft de interne groeidynamiek.

In tabel 12 noteren we ook dat de uitgaven voor geneeskundige zorgen, zelfs nadat de technische inhaalbeweging voorbij is, toenemen met 3,4 % in de periode 1990 - 1992, wat de groeivoet van het B.B.P. (2,2 %) of van de bijdragen (2,6 %) ruim overschrijdt. Hieruit volgt dat de tak "geneeskundige zorgen" een toenemend deel van de rijkstoelagen zal opeisen (nl. 80 % van de geneeskundige zorgen van de W.I.G.W.'s) en toch nog tekorten zal blijven boeken.

Men kan zich langzamerhand de vraag stellen of besparingen in de gezondheidszorg wel haalbaar zijn, wetende dat deze tak van de sociale zekerheid sinds haar ontstaan een zorgenkind is, en met de ervaring dat, ongeacht de uitdrukkelijke besparingsmaatregelen aangekondigd in de soberheidsplannen, de kosten blijven aangroeien.

We hebben hier te maken met een heterogene materie en een gespecialiseerde materie, alleen toegankelijk voor specialisten, waarbij een ingewikkeld patroon van gedragingen - zowel van de patiënt als van de verstrekker - een belangrijke rol speelt.

Bovendien moet men vaststellen dat het gezondheidsbeleid versnipperd is over ministeriële departementen, parastatalen en diensten, die elk hun belangen hebben, zonder dat er een kostenrem is ingebouwd, zodat men zelfs het bestaan van een éénvormig gecoördineerd gezondheidsbeleid in vraag moet stellen.

Ook de bestedingen in de gezondheidszorg zijn versnipperd over diverse beheersinstanties.

Het is dan ook niet te verwonderen dat structurele problemen leiden tot bijkomende kosten, en dat rechtlijnige besparingen in de ene prestatie gecompenseerd worden langs een kostenstijging in een andere prestatie (communicerende vaten).

Indien het waar is dat het verbruik van gesofistikeerde verstrekkingen werd opgedreven om dure installaties af te schrijven, verlieslatende afdelingen te helpen financieren, om het pure gewin, hoe kunnen de statistieke gegevens ons dan nog enig inzicht geven over de "werkelijke" behoeften naar "welke" zorgen.

2.4. De rijkstoelagen aan de sociale zekerheid

Daar waar in het begin van de jaren 80 het Planbureau steeds koos voor constante wetgeving – zijnde de rijkstoelagen overeenkomstig de Wet DHOORE – alhoewel deze wet nooit stricto sensu werd toegepast, worden sinds de februarisimulatie 1988, de rijkstoelagen zodanig berekend dat het begrotingsevenwicht van de sociale zekerheid verzekerd wordt.

Dit betekent concreet, dat voor het jaar 1987, de rijkstoelagen gelijk zijn aan het bedrag weerhouden tijdens de budgetcontrole van maart 1988, en vanaf 1988 worden de rijkstoelagen endogeen berekend als het verschil tussen de lopende ontvangsten en de lopende uitgaven (zonder rekening te houden met de aflossing van leningen die het R.I.Z.I.V. zal moeten financieren vanaf 1988) zodanig dat het budgettair saldo gelijk wordt aan nul.

Let wel op ; dit betekent niet dat het saldo van de ESER-rekening voor de sociale zekerheid gelijk wordt aan nul. Inderdaad, in deze rekening zijn er middelen geboekt die niet kunnen aangewend worden om het budgettair tekort op te vullen, bijvoorbeeld de afwijking tussen de economische bijdragen en de budgettaire bijdragen (de toename van de bijdragen tijdens het laatste kwartaal is nog niet geïnd) en andere oorzaken.

Inderdaad, zoals we opmerkten in punt 1 van deze nota, bevat het begrip "sociale zekerheid" in de E.S.E.R.rekening een veel ruimere definitie dan wat dezelfde term dekt in de begroting van de sociale zekerheid ; zoals de Fondsen voor bestaanszekerheid, de arbeidsongevallen verzekerd bij de erkende maar private verzekeringsmaatschappijen, de vrije verzekering voor geneeskundige zorgen zijn begrepen in de sociale zekerheid van de E.S.E.R. rekeningen.

Volgende tabel geeft de grootte van deze bedragen die geen invloed hebben op het begrotingsevenwicht van de sociale zekerheid.

Tabel 18 : Raming van het ESER-saldo dat overeenkomst met het budgettair evenwicht

In mld F	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Theoretisch saldo, fonds bestaanszekerheid	6,8	7,1	7,4	7,7	8,0	8,3	8,6
Saldo van de individuele kapitaal-satie (pensioenen)	-	-	-	-	-	-	-
Overschot private verzek. maatschappijen	5,0	5,5	6,0	6,5	7,0	7,5	8,0
Overschot vrije verzekering geneeskundige zorgen	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5
Niet geïnde bijdragen (economische rekening)	7,5	7,3	5,0	5,2	5,4	5,8	6,1
Totaal	19,5	20,1	18,7	19,7	20,8	22,0	23,2

Bovenstaand scenario – dat de rijkstoelagen zodanig berekend dat de begroting sociale zekerheid in evenwicht is – veronderstelt dat de middelen van het Fonds voor Financieel Evenwicht van de Sociale Zekerheid (F.F.E.S.Z.) en de boni's van sommige takken van de sociale zekerheid (gezinsbijslag, Z.I.V.-uitkeringen) integraal gebruikt worden om de rijkstoelagen te verminderen. Dit betekent dat de rijkstoelagen berekend worden als een

residu, om nog uitsluitend tussen te komen bij die sociale prestaties, die zelfs na toewijzing van de boni's nog een tekort vertonen.

Naast voorgaand scenario, dat behoort tot de hypothesen van de vooruitzichten van juli 1988, hebben we op verzoek van de voorzitter van de Nationale Arbeidsraad (1) een tweede scenario berekend.

In dit tweede scenario hebben we manueel – buiten de simulatie van juli 88 – 92, dus zonder rekening te houden met onrechtstreekse invloeden – de rijkstoelagen berekend overeenkomstig de criteria van de wet DHOORE, en in de veronderstelling dat

- de brugrustpensioenen (zoals in het verleden) voor 80 % ten laste blijven van de pensioenregeling,
- de netto loonmatiging en de opbrengsten van het F.F.E.S.Z. worden overgedragen naar de tak werkloosheid en bruggpensioenen.

Een gedetailleerde weergave van deze exogene (zonder toepassing van een alternatieve simulatie) raming van de rijkstoelagen is opgenomen in bijlage 3.

In een derde scenario berekenen we de rijkstoelagen die overeenkomen met het evenwicht van zowel de lopende –als de kapitaalverrichtingen van de sociale zekerheid. Inderdaad, in het verleden heeft men de tekorten in de tak "geneeskundige zorgen" steeds gefinancierd met leningen. Eind 1980 heeft de Overheid de financiële situatie van het R.I.Z.I.V. aanzienlijk verbeterd door de consolidatie van de schuldenlast. Sedertdien bleef het R.I.Z.I.V. aanzienlijke tekorten boeken, die voorlopig gefinancierd werden met leningen, waarvan een aantal op hun vervaldatum komen in de periode 1988 – 1992 (zie kolom 4 van tabel nr. 19).

(1) Officiële aanvraag, bij brief van 25 mei 1988, van de voorzitter van de Nationale Arbeidsraad, naar aanleiding van de werkzaamheden binnen de Commissie Sociale Zekerheid omtrent de financiering van de sociale zekerheid – advies nr. 877 van 16 december 1987.

Tabel 19 : Het verloop van de rijkstoelagen overeenkomstig drie hypothesen

	Hypothese 1 lopende verr. S.Z. In even- wicht (1) = (3) - (2)		Overheve- ling van de boni's (2)	Hypothese 2 Rijkstoelagen wet DHOORE (3)		Aflossing leningen (4)	Hypothese 3 lop.+kaptaals- verr. S.Z. In evenwicht (5) = (1) + (4)	
	In mld F	In % BBP	In mld F	In mld F	In % BBP	In mld F	In mld F	In % BBP
	1988	290,9	5,3	6,7	297,6	5,5	13,9	304,8
1989	296,0	5,2	12,1	308,1	5,4	5,6	301,6	5,3
1990	297,4	5,0	19,7	317,1	5,3	8,5	305,9	5,1
1991	300,4	4,8	25,8	326,2	5,3	5,1	305,5	4,9
1992	304,5	4,7	31,2	335,7	5,2	6,0	310,5	4,8

Men mag aannemen dat – omwille van de dalende werkloosheid – de bijdragen aan de betreffende tak, samen met de opbrengst van de netto-loonmatiging en de middelen van het F.F.E.S.Z. zullen volstaan om in 1992 de uitgaven voor werkloosheid en brugpensioenen te financieren, zodat de rijkstoelagen aan deze tak gelijk wordt aan nul.

Nochtans leidt de toepassing van de Wet DHOORE in 1992 (kolom 3) tot 31,2 mld extra rijkstoelagen of 0,5 % van het BBP, in vergelijking met het eerste scenario van budgettair evenwicht (kolom 1). Deze bijkomende rijkstoelagen zullen zich vertalen in een globaal boni van 31,2 mld in die takken van de sociale zekerheid waarvan de uitgaven trager groeien dan de bijdragen (gemiddeld +2,6 % in volume) : uitkeringen, gezinsbijslag en zelfs pensioenen (zie tabel 12).

Daarentegen zal de tak "geneeskundige zorgen" tekorten blijven boeken :

- prestaties (+ 4,9 % per jaar)
- bijdragen (+ 2,6 % per jaar)
- rijkstoelagen die gelijk zijn aan 80 % van de geneeskundige zorgen van de W.I.G.W.'s, die op hun beurt een stijgend aandeel uitmaken in de totale uitgaven voor geneeskundige zorgen (55,8 % in 1988 tot 58,6 % in 1992).
- toenemende financiële lasten : interesten op de uitstaande schuld (vervaldata 1993...) en interesten op die schulden die wegens gebrek aan middelen niet tijdig kunnen afgelost worden (vervaldata 1988 – 1992) en interesten van de toekomstige leningen om de toekomstige tekorten te financieren.

In het derde scenario (kolom 5) hebben we dan ook de rijkstoelagen berekend ingeval van een budgettair evenwicht en van de aflossing van de leningen die vervallen in de periode 1988 – 1992. Zoals in het eerste scenario veronderstelt ook dit derde scenario dat de boni's van de takken worden afgeroomd ten voordele van tak geneeskundige zorgen.

We kunnen alleen maar opmerken dat in de drie scenario's de rijkstoelagen in % van het B.B.P. over de periode 1988 – 1992 zal dalen. Het ritme van de relatieve daling is afhankelijk van een politieke keuze.

6. LES FLUX DE SECURITE SOCIALE GERES PAR LE POUVOIR CENTRAL

1. Préambule

- Le Secteur "Pouvoir Central" défini dans cette note, conformément aux règles du système SEC, comprend l'administration centrale, la défense, l'enseignement de l'Etat et l'enseignement libre. Par contre, l'enseignement des pouvoirs locaux (provinces et communes) fait partie du secteur des pouvoirs locaux, même s'il est entièrement subsidié par le pouvoir central (1).
- Les flux de sécurité sociale, recettes et prestations, sont liés à la perception actuelle, passée ou future, d'un salaire, en application de la législation sociale. A côté de ce type d'opérations, le pouvoir central effectue d'autres transferts de revenus à caractère social (par exemple pensions de guerre, transferts aux handicapés, bourses d'études, subsides aux hôpitaux...). Bien que couvrant des sommes importantes (de l'ordre de 80 milliards en 1987), ces flux ne sont pas analysés dans le cadre de cette note qui est centrée sur la sécurité sociale.

2. Aperçu général

Le tableau 20 présente le relevé exhaustif des flux de sécurité sociale gérés par le pouvoir central, qui sont identifiés dans les comptes nationaux SEC (et ont été brièvement évoqués dans la partie 1).

Pour donner une idée de l'importance des montants en cause, il contient les chiffres absolus et en % du PIB de l'année 1986, dernière année publiée dans les comptes SEC. Les évolutions rétrospectives et les perspectives des postes essentiels seront présentées et analysées aux points suivants.

2.1. Ce tableau met en évidence le double rôle du pouvoir central en matière de Sécurité sociale.

D'abord et avant tout, le pouvoir central intervient "à titre de solidarité" dans le financement de la Sécurité sociale des salariés du secteur privé et des indépendants et ce pour un montant de plus de 300 milliards en 1986, soit 6,1 % du PIB. Ces transferts du pouvoir central à la Sécurité sociale ont été analysés précédemment et on n'y reviendra plus.

Mais, à côté de cela, l'Etat a organisé un système spécifique d'assurances sociales pour ses employés, dont le coût net n'est pas négligeable pour le pouvoir central : 85 milliards en 1986 (ligne 3.1).

(1) Dans les comptes nationaux traditionnels, au contraire, l'enseignement subsidié des pouvoirs locaux fait partie du secteur pouvoir central.

2.2. Les interventions de Sécurité sociale du pouvoir central au titre d'employeur peuvent être distinguées en deux catégories : d'une part, les prestations directes aux employés (actuels ou passés) (ligne 2.1) et, d'autre part, les cotisations patronales à la Sécurité sociale. Ces dernières se chiffrent à 13 milliards (ligne 2.2) : elles contiennent d'abord la cotisation patronale au régime soins de santé pour les fonctionnaires, mais aussi la cotisation patronale à tous les régimes de Sécurité sociale pour les agents temporaires. Malheureusement, la distinction entre ces deux catégories ne peut être réalisée.

Les prestations directes représentent 98,5 milliards ou près de 2 % du PIB. Elles peuvent être classées selon deux critères : les destinataires, d'une part, leur nature, d'autre part.

Parmi les destinataires des prestations de Sécurité sociale à charge du pouvoir central, il y a bien entendu d'abord son propre personnel pour 82,5 milliards (ligne 2.1.a), puis le personnel de l'enseignement subsidié des pouvoirs locaux, pour 12,7 milliards (ligne 2.1.b), et enfin, le personnel d'entreprises publiques pour 3,4 milliards (ligne 2.1.c) (1) .

Les dépenses en faveur du personnel du pouvoir central seront analysées dans les paragraphes suivants et celles relatives à l'enseignement subsidié le seront au chapitre consacré aux pouvoirs locaux. Celles relatives au personnel des entreprises publiques ne seront pas étudiées : il s'agit des pensions de survie qui ne constituent qu'une faible partie de la Sécurité sociale des entreprises publiques : celles-ci jouissent d'un système sui generis qui devrait faire l'objet d'une étude en soi.

La classification selon la nature des prestations permet de distinguer :

- les pensions de retraite qui représentent la plus grande part des prestations directes (69,3 milliards ou 1,4 % du PIB en 1986 (lignes 2.1.a.1 + 2.1.b.1) ;
- les pensions de survie, c'est-à-dire les pensions aux veuves (veufs) et orphelins : 19,7 milliards ou 0,4 % du PIB en 1986 (lignes 2.1.a.2. + 2.1.b.2. + 2.1.c) ;
- les allocations familiales (9,6 milliards) ou 0,2 % du PIB.

2.3. Le tableau 20 contient aussi les données relatives au financement de la Sécurité sociale du pouvoir central.

Les seules recettes effectives sont constituées par les prélèvements opérés sur les traitements des fonctionnaires à destination de la Caisse des Veuves et Orphelins (C.V.O.). Ces recettes se chiffrent à 26,7 milliards et sont destinées à financer les pensions de survie dont on a vu qu'elles représentaient un total de 19,7 milliards. Le solde de la C.V.O. dégage donc un boni de 7 milliards en 1986, qui en réalité est affecté au financement des pensions de retraite. (Dans les comptes nationaux, ce boni est comptabilisé comme une dépense négative.)

(1) Ces dépenses sont comptabilisées respectivement comme consommation finale du P.C., transferts du P.C. aux pouvoirs locaux, transferts du P.C. aux ménages.

TABEAU 20 - FLUX DE SECURITE SOCIALE GERES PAR LE POUVOIR CENTRAL -
Système de comptabilité SEC - année 1986

	Chiffres absolus	% du PIB
1. RESSOURCES : COTISATIONS A LA CAISSE DES VEUVES ET ORPHELINS	26.69	0.53
a. Personnel du P.C.	20.55	0.41
b. Personnel de l'enseignement subsidié des pouvoirs locaux	2.52	0.05
c. Personnel d'entreprises publiques	3.63	0.07
2. DEPENSES	418.03	8.34
1. PRESTATIONS DIRECTES	98.53	1.97
a. Au personnel du P.C. (consumation finale du P.C.)	82.48	1.65
1. Pensions de retraite	58.23	1.16
2. Pensions de survie	14.71	0.29
3. Allocations familiales	9.55	0.19
b. Au personnel de l'enseignement subsidié des P.L. (Transferts du P.C. au P.L.)	12.67	0.25
1. Pensions de retraite	11.08	0.22
2. Pensions de survie	1.60	0.03
c. Au personnel des entreprises publiques (transferts aux ménages)		
2. Pensions de survie	3.37	0.07
2. COTISATIONS PATRONALES A LA S.S. (consumation finale du P.C.)	13.14	0.26
3. TRANSFERTS A LA S.S.	306.36	6.11
3. SOLDE, dont	-391.34	-7.81
1. INTERVENTIONS COMME EMPLOYEUR :	84.98	1.70
a) Cotisations fictives	61.01	1.22
- pensions de retraite et allocations familiales du P.C.	67.78	1.35
- solde C.V.O. du P.C. (2.1.a.2. - 1.a.)	- 5.84	- .12
- solde C.V.O. des P.L. (2.1.b.2. - 1.b.)	- .92	- .02
b) Pensions de retraite de l'enseignement subventionné des P.L. (2.1.b.1.)	11.08	0.22
c) Solde C.V.O. des entreprises publiques (2.1.c.2. - 1.c.)	- .26	- .01
d) Cotisations patronales à la S.S.	13.14	0.26
2. INTERVENTION A TITRE DE SOLIDARITE	306.36	6.11

Les autres prestations sont en fait financées directement par le Trésor : par convention, en système SEC, elles sont parallèlement comptabilisées comme transferts aux ménages et comme "cotisations sociales fictives" (1).

- 2.4. Le tableau 20 contient enfin la décomposition de l'intervention nette du pouvoir central comme employeur en regroupant les données décrites ci-dessus selon les concepts utilisés de facto dans le système SEC, établi par l'INS. On peut voir ainsi que les cotisations fictives au pouvoir central (ligne 3.1.a) contiennent non seulement les pensions de retraite et allocations familiales des agents du pouvoir central plus le solde C.V.O. de ces mêmes agents, mais aussi le solde C.V.O. des agents de l'enseignement subventionné des pouvoirs locaux. Par contre, elles n'incluent pas les pensions de retraite de l'enseignement subventionné des pouvoirs locaux. Celles-ci sont supposées être financées non pas par des cotisations fictives au pouvoir central... mais, comme on le verra au point 7, par des cotisations fictives aux pouvoirs locaux.

3. La sécurité sociale des agents du pouvoir central

Les comptes nationaux, tant traditionnels qu'en système SEC, présentent une estimation globale des dépenses de personnel des pouvoirs publics, sous l'intitulé "rémunérations et pensions" (en comptes traditionnels), ou, plus laconique encore, sous l'intitulé "rémunérations des salariés" (en SEC).

Ce concept très large recouvre en fait des dépenses de nature différente : les rémunérations, les cotisations personnelles à la Caisse des veuves et orphelins (C.V.O.) et les cotisations patronales à la Sécurité sociale, d'une part, les pensions, allocations familiales et autres transferts directs, d'autre part. Ce n'est que moyennant informations complémentaires que l'on peut distinguer ces composantes. Leur évolution de 1970 à 1992 est présentée au tableau 21 (en chiffres absolus) et 22 (en % du PIB). Les données fournies pour 1987 à 1992 sont issues de la projection de juillet 1988 du Bureau du Plan.

Dans les comptes nationaux, les rémunérations et pensions sont comptabilisées nettes des cotisations à la C.V.O. (ligne B des tableaux 1 et 2). En effet, ces cotisations prélevées sur le traitement brut des agents de l'Etat restent dans les caisses du Trésor public et pour évaluer correctement les dépenses effectives du P.C. pour son personnel, il convient de les déduire des traitements. Néanmoins, pour plus de clarté, les tableaux isolent les rémunérations brutes.

(1) "Les cotisations sociales fictives représentent la contrepartie des prestations sociales fournies directement, c'est-à-dire en dehors de tout circuit de cotisations, par les employeurs, à leurs salariés ou anciens salariés et ayants-droit."
"Dans tous les cas où il y a rapport stable et normal entre le nombre d'agents en activité et le nombre de pensionnés, on admet que le montant des cotisations de retraite fictives est égal à celui des retraites versées. Il s'agit d'une simplification qui correspond à l'hypothèse selon laquelle le système de retraite fonctionne selon un système de répartition simple".

Système européen de comptes économiques intégrés. SEC, 1970, O.S.C.E. (p 87).

3.1. L'ensemble des dépenses de personnel

Rétrospectivement, on peut scinder l'évolution des dépenses de personnel du pouvoir central en deux périodes : avant 1981 et après 1981. Jusqu'en 1981, elles n'ont cessé d'augmenter en % du PIB, particulièrement au cours de la période 1970-1975 (+ 1,6 % du PIB). Depuis 1982, par contre, elles ont été réduites régulièrement, toujours en termes relatifs, par rapport au PIB, pour atteindre en 1986 8,2 % du PIB, soit moins que leur niveau de 1975 (ligne B). Cette évolution résulte directement des mesures d'assainissement qui ont été prises au cours des dernières années, en matière de modération salariale du secteur public et particulièrement des adaptations apportées à l'indexation des salaires et pensions : indexation forfaitaire puis lissée en 1982 et 1983, paiement en fin de mois à partir de 1984 et saut d'index en 1984 et 1985. Il faut savoir, en effet, que pour les dépenses de personnel effectuées par le Trésor, le saut d'index s'est traduit par une réduction directe du coût salarial et non par une majoration des cotisations à la Sécurité sociale comme dans le secteur privé.

Selon les perspectives qui se dégagent de la projection de juillet, le coût salarial global du pouvoir central continuerait à diminuer en % du PIB jusqu'en 1992, mais à un rythme moins rapide qu'entre 1981 et 1986. Une grande partie de cette réduction serait déjà réalisée en 1987, année où s'est produite le 3ème saut d'index. Bien sûr, cette évolution résulte d'un certain nombre d'hypothèses relatives aux différentes composantes du coût salarial qui vont être commentées ci-après.

3.2. Les rémunérations

Les rémunérations représentent évidemment la grande partie des dépenses de personnel et le commentaire général du point 3.1. vaut aussi entièrement pour elles. Comme l'objet de cette note concerne la Sécurité sociale, on ne s'appesantira pas sur les causes de l'évolution des rémunérations dans le passé.

En ce qui concerne les perspectives, les hypothèses sous-jacentes à l'évolution des rémunérations des agents du pouvoir central à l'horizon 1992 sont de trois types:

- diminution de l'emploi public de 0,4 % en moyenne annuelle ;
- maintien d'une dérive salariale de 1 % par an ;
- indexation normale à partir de 1988.

Il faut, par ailleurs, être attentif au fait qu'en 1987, à cause du troisième saut d'index, la masse salariale a été stabilisée en chiffres absolus (1).

(1) Selon la toute récente version des comptes nationaux 1987, on aurait même observé une légère diminution.

3.3. Les cotisations

Le tableau 21 contient les montants des cotisations patronales à la Sécurité sociale, d'une part, et des cotisations C.V.O., d'autre part, mais aussi l'évolution des taux implicites de ces cotisations par rapport au salaire brut. Il faut savoir que ces taux implicites s'écartent des taux légaux, car l'assiette macroéconomique utilisée ici s'écarte de l'assiette légale. (A titre exemplatif, les rémunérations telles que définies ici comprennent tant celles des fonctionnaires que celles des temporaires, qui ont des régimes différents de Sécurité sociale, et qu'elles intègrent aussi les soldes des miliciens et les salaires des C.S.T.). Si l'évolution des taux implicites reflète cependant les modifications apportées aux taux légaux, elle est aussi influencée par les changements de structure de l'assiette salariale, mais cette dernière ne pourrait être appréhendée que dans une étude fort approfondie de l'emploi et des rémunérations du secteur public.

- Les cotisations patronales du pouvoir central à la Sécurité sociale

Ces cotisations ont fortement augmenté en % du PIB entre 1970 et 1975, suite à l'augmentation des rémunérations brutes mais aussi à la hausse des taux implicites. Entre 1975 et 1981, elles se sont stabilisées puis se sont réduites légèrement jusqu'en 1986. Lors de l'établissement de la projection, on a maintenu constant jusqu'en 1992 le dernier taux implicite connu. Dès lors, ces cotisations se réduisent progressivement en % du PIB, parallèlement à la baisse relative des rémunérations brutes.

- Les cotisations à la C.V.O. (1)

Comme le montre le tableau 21, le taux implicite des cotisations des fonctionnaires à la C.V.O. a fortement augmenté au cours de la période 1981-1986 : il y a eu en effet deux majorations du taux légal au cours de cette période (passage de 6,5 % à 7 % en mai 1982, puis à 7,5 % en octobre 1983). Aussi, la part des cotisations personnelles des fonctionnaires à la C.V.O. dans le PIB a-t-elle augmenté régulièrement dans le passé, et ce même après 1981, malgré la baisse relative des rémunérations brutes au cours de la période 1981-1986. Cela a des répercussions sur les rémunérations nettes de C.V.O. (2), qui ont baissé plus rapidement que les rémunérations brutes depuis 1981.

Ici aussi, on a supposé à horizon prévisionnel que le dernier taux implicite connu resterait inchangé, ce qui fait que de 1986 à 1992, la part des cotisations à la C.V.O. dans le PIB se réduit progressivement suivant l'évolution des rémunérations brutes.

(1) A partir de 1982, la cotisation spéciale à charge des isolés et des ménages sans enfants des agents du secteur public est incorporée dans cette rubrique.

(2) D'autres prélèvements grèvent le salaire brut des agents de l'Etat (cotisations personnelles des fonctionnaires et agents temporaires à la Sécurité sociale, cotisations de solidarité...), les rémunérations nettes de C.V.O. ne donnent donc qu'une estimation imparfaite des rémunérations nettes au sens usuel.

TABLEAU 21 - POUVOIR CENTRAL : SYNTHESE DES DEPENSES DE PERSONNEL
(source SEC) - en milliards de F.-

	1970	1975	1981	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
TOTAL DES PENSIONS ET REMUNERATIONS BRUTES, dont	88.99	197.51	347.71	431.62	434.64	445.20	459.44	476.06	492.26	510.71
1. PRESTATIONS DIRECTES	16.42	31.49	61.61	82.48	85.65	89.91	94.87	100.40	106.35	112.96
1. PENSIONS DE RETRAITE	8.86	18.84	39.15	58.23	61.38	65.23	69.59	74.42	79.71	85.57
2. PENSIONS DE SURVIE	3.20	6.26	11.45	14.71	14.73	15.00	15.44	15.97	16.42	16.95
3. ALLOCATIONS FAMILIALES	4.37	6.38	11.02	9.55	9.55	9.68	9.84	10.02	10.22	10.45
2. SALAIRE COUT	72.57	166.02	286.09	349.13	348.99	355.29	364.57	375.65	385.91	397.75
1. COTISATIONS PATRONALES A										
LA SECURITE SOCIALE	2.09	6.46	10.10	13.14	13.12	13.36	13.71	14.12	14.51	14.96
En % rem. brutes (2.1:2.2)	(2.96)	(4.05)	(3.66)	(3.91)	(3.91)	(3.91)	(3.91)	(3.91)	(3.91)	(3.91)
2. REMUNERATIONS BRUTES (2.-2.1)	70.49	159.56	275.99	335.99	335.87	341.93	350.87	361.53	371.40	382.80
3. COTIS. PERS. A LA C.V.O.	3.35	7.56	13.30	20.55	20.55	20.92	21.47	22.13	22.73	23.43
En % rem. brutes (2.3:2.2)	(4.75)	(4.74)	(4.82)	(6.12)	(6.12)	(6.12)	(6.12)	(6.12)	(6.12)	(6.12)
4. REMUNER. NETTES DE COTISAT.										
A LA C.V.O. (2.2-2.3)	67.14	152.01	262.69	315.44	315.32	321.00	329.39	339.40	348.67	359.37
TOTAL DES PENSIONS ET REMUNERATIONS NETTES DE C.V.O. (A-A.2.3) (= Concept usuel en C.N.)	85.64	189.95	334.41	411.07	414.09	424.28	437.97	453.93	469.53	487.29

TABLEAU 22 - POUVOIR CENTRAL : SYNTHESE DES DEPENSES DE PERSONNEL (Source SEC) -
en % du P.I.B.

	1970	1975	1981	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
TOTAL DES PENSIONS ET REMUNERATIONS BRUTES, dont	7.05	8.70	9.73	8.81	8.33	8.18	8.08	8.01	7.93	7.86
1. PRESTATIONS DIRECTES	1.30	1.39	1.73	1.65	1.64	1.65	1.67	1.69	1.71	1.74
1. PENSIONS DE RETRAITE	0.70	0.83	1.10	1.16	1.18	1.20	1.22	1.25	1.28	1.32
2. PENSIONS DE SURVIE	0.25	0.28	0.32	0.29	0.28	0.28	0.27	0.27	0.26	0.26
3. ALLOCATIONS FAMILIALES	0.35	0.28	0.31	0.19	0.18	0.18	0.17	0.17	0.16	0.16
2. SALAIRE COUT	5.75	7.31	8.01	6.97	6.69	6.53	6.41	6.32	6.21	6.12
1. COTISATIONS PATRONALES A										
LA SECURITE SOCIALE	0.17	0.28	0.28	0.26	0.26	0.25	0.24	0.24	0.23	0.23
2. REMUNERATIONS BRUTES (2.-2.1)	5.58	7.03	7.73	6.70	6.44	6.28	6.17	6.08	5.98	5.89
3. COTIS. PERS. A LA C.V.O.	0.27	0.33	0.37	0.41	0.39	0.38	0.38	0.37	0.37	0.36
4. REMUNER. NETTES DE COTISAT.										
A LA C.V.O. (2.2-2.3)	5.32	6.69	7.35	6.29	6.05	5.90	5.79	5.71	5.62	5.53
TOTAL DES PENSIONS ET REMUNERATIONS NETTES DE C.V.O. (A-A.2.3) (= Concept usuel en C.N.)	6.79	8.36	9.36	8.20	7.94	7.79	7.70	7.64	7.56	7.50

3.4. Les prestations directes

Avant d'analyser de manière plus détaillée l'évolution des pensions, on peut déjà tirer quelques enseignements des données fournies dans les tableaux 21 et 22 en matière de prestations directes.

Il apparaît, en effet, que leur évolution tendancielle est différente de celle des salaires et cotisations décrite ci-dessus et qu'à moyen terme leur part dans le PNB continuerait à augmenter. Ainsi, alors que la part des prestations directes dans le total des dépenses de personnel nettes du pouvoir central était de 18,5 % en 1981 et de 20,1 % en 1986, elle passerait à 23,2 % en 1992.

Cette tendance globale provient d'évolutions différentes des composantes.

- la part des pensions de retraite a augmenté régulièrement dans le passé, même entre 1981 et 1986 lors de l'application des modifications d'indexation, et continuerait à augmenter à moyen terme ;
- la part des pensions de survie a progressé jusqu'en 1981, puis se réduit modérément mais régulièrement depuis cette date.

Les causes de ces évolutions vont être analysées ci-après.

- En ce qui concerne les allocations familiales, on observe une forte chute de 1981 à 1986. En fait, une rupture est enregistrée en 1983 où, selon les données fournies par l'INS, les allocations familiales seraient passées de 11,8 milliards en 1982 à 8,2 milliards en 1983, soit une diminution d'un quart. Bien sûr, c'est au cours de cette année qu'a été décidée la suppression des 13e et 14e mois. Il n'empêche que la baisse enregistrée dans ces chiffres paraît fort (trop ?) importante. Au stade actuel, on ne dispose pas de données sur les causes démographiques (nombre d'enfants des agents du secteur public) de l'évolution des allocations familiales. Dans la projection, après une stabilisation du niveau absolu en 1981 (pas d'indexation), les allocations familiales payées par le pouvoir central sont supposées être simplement indexées. Cela conduirait à une réduction régulière de ce type de dépenses dans le PIB.

3.4.1. Les pensions de retraite

Le tableau 23 illustre l'origine du renforcement ininterrompu de la part des pensions de retraite dans le PIB entre 1970 et 1992, en décomposant leur taux de croissance.

Entre 1970 et 1981, la croissance réelle des pensions de retraite a été fort élevée à cause, d'une part, de la croissance du nombre de ces pensions, mais aussi des revalorisations des pensions (programmation sociale, adaptation des taux...). Mais, à partir de 1981, seule la croissance continue du nombre de pensions, à un rythme plus élevé d'ailleurs qu'au cours des années précédentes (autour de 5 %), entraîne le maintien d'une croissance réelle positive des dépenses de pensions. Par contre, les années 1981 à 1986 sont caractérisées par une réduction de l'ordre de 2 % de la pension moyenne réelle due essentiellement, comme on l'a déjà dit, à une indexation inférieure à la croissance de l'indice des prix (forfaitaire, lissée, saut d'index).

A l'horizon 1992, la croissance réelle des pensions resterait fort élevée, à cause de l'évolution du nombre de bénéficiaires. Par hypothèse, ceux-ci augmenteraient de 5,4 % en 1987

et de 5,3 % en 1988 (estimation tirée du budget des pensions de 1987), et de 5 % par la suite en moyenne annuelle.

En 1987, la croissance réelle moyenne a été négative à cause de l'application du 3ème saut d'index. Elle serait nulle à partir de 1989 vu l'hypothèse d'une simple indexation des pensions sans aucune revalorisation "barémique".

TABLEAU 23 - POUVOIR CENTRAL : COMPOSANTES DE LA CROISSANCE DES PENSIONS DE RETRAITE

	75/70(a)	81/75(a)	86/81(a)	87/86(b)	88/87(b)	92/88(a)
TAUX DE CROISSANCE DES PENSIONS DE RETRAITE A PRIX COURANTS, dont .	16.30	12.96	8.27	5.40	6.28	7.02
1. TAUX DE CROISSANCE DES PRIX (DEFLATEUR CONSOMMATION PRIVEE)	8.10	6.20	5.22	1.64	1.41	1.92
PAR SOLDE, TAUX DE CROISSANCE DES PENS. DE RETRAITE A PRIX DE 1975 .	7.58	6.37	2.90	3.70	4.80	5.00
2. TAUX DE CROISSANCE DU NOMBRE DE PENSIONS DE RETRAITE	3.74	4.49	4.96	5.40	5.30	5.00
3. SOLDE : GAIN OU PERTE REEL (LE) PAR PENSION MOYENNE.	3.71	1.80	-1.97	-1.61	-.47	0.00

(a) Taux de croissance moyens

(b) Taux de croissance

3.4.2. Les pensions de survie

On a tenté de faire le même exercice pour les pensions de survie que pour les pensions de retraite, mais les données ne sont pas disponibles avant 1977.

Le tableau 24 présente les informations que l'on peut tirer de la comparaison des dépenses avec le nombre des pensions de survie.

**TABLEAU 24 - POUVOIR CENTRAL : COMPOSANTES DE LA CROISSANCE
DES PENSIONS DE SURVIE**

	81/77(a)	86/81(a)	87/86(b)	92/87(a)
TAUX DE CROISSANCE DES PENSIONS DE SURVIE A PRIX COURANTS, dont	10.86	5.13	0.14	2.85
1. TAUX DE CROISSANCE DES PRIX (DEFLATEUR CONSOMMATION PRIVEE)	5.67	5.22	1.64	1.82
PAR SOLDE, TAUX DE CROISSANCE DES PENS. DE SURVIE A PRIX DE 1975	5.01	-.08	-1.48	1.01
2. TAUX DE CROISSANCE DU NOMBRE DE PENSIONS DE SURVIE	1.61	1.26	1.00	1.00
3. SOLDE : GAIN OU PERTE REEL (LE) PAR PENSION MOYENNE.	3.34	-1.33	-2.45	0.01

(a) Taux de croissance moyens

(b) Taux de croissance

Comme pour les pensions de retraite, il y a une rupture en 1981 dans les causes de la croissance des pensions de survie : avant cette période, elles augmentaient en nombre, mais aussi suite aux revalorisations de la pension moyenne. A partir de 1981 et jusqu'en 1985, la pension moyenne réelle diminue, suite aux modifications d'indexation. Mais le rythme de croissance du nombre de pensions de survie est beaucoup plus faible que celui des pensions de retraite : 1 % environ en moyenne depuis 1982 contre 5 % ; aussi, la croissance à prix constants de ces dépenses est-elle négative au cours des dernières années, ce qui explique la diminution de leur part relative dans le PIB.

Jusqu'en 1992, on a aussi retenu l'hypothèse d'une croissance réelle nulle de la pension moyenne (hormis en 1987, où le troisième saut d'index a été d'application), ce qui fait que la croissance réelle du total des pensions de survie reflète celle du nombre de bénéficiaires, soit par hypothèse 1 % par an.

3.4.3. Le solde des pensions de survie

Il est intéressant de comparer l'évolution des pensions de survie à celle des cotisations à la C.V.O. Tel est l'objet du tableau 25. Il faut être conscient que ce tableau ne porte que sur les flux relatifs du personnel du pouvoir central et ne reprend pas la totalité des opérations de la Caisse des veuves et orphelins (qui figure au titre IV du budget des pensions et dont le total repris dans les comptes nationaux figure au tableau 1).

TABLEAU 25 - POUVOIR CENTRAL : SOLDE DE LA CAISSE DES VEUVES ET ORPHELINS.

	1970	1975	1980	1986	1987	1992
1. COTISATIONS C.V.O. ..	3.35	7.56	11.97	20.55	20.55	23.43
2. PENSIONS DE SURVIE ..	3.20	6.26	11.02	14.71	14.73	16.95
3. SOLDE C.V.O. (1-2), dont	0.15	1.29	0.96	5.84	5.83	6.48
Administration	-.40	-.99	-1.60	-.29	-	-
Defense	-.62	-1.15	-2.05	-2.35	-	-
Enseignement de l'etat ..	0.29	1.11	1.58	2.45	-	-
Enseignement libre	0.65	2.32	3.02	6.04	-	-
3.B. SOLDE C.V.O. EN % DU PIB	0.01	0.06	0.03	0.12	0.11	0.10

Au cours des années antérieures à 1980, le solde C.V.O. était pratiquement équilibré. Il est devenu excédentaire entre 1980 et 1986 suite aux deux évolutions déjà évoquées : hausse des cotisations, d'une part, vu la hausse des taux de cotisations C.V.O. et l'introduction d'une cotisation spéciale sur les isolés et ménages sans enfants, faible croissance des dépenses, d'autre part, suite aux modifications d'indexation. Pour le passé, le tableau contient la ventilation du solde C.V.O. entre les principales catégories fonctionnelles. On voit ainsi que le surplus de la Caisse des veuves et orphelins provient du personnel enseignant (surtout de l'enseignement libre et aussi de l'enseignement de l'Etat), alors que pour l'administration et la défense, le solde est négatif.

Avec les hypothèses utilisées dans la projection de juillet 1988, le solde C.V.O. resterait positif, bien qu'en légère diminution par rapport au PNB. Rappelons que le surplus de la Caisse des veuves et orphelins est pour l'essentiel affecté au financement des pensions de retraite des fonctionnaires (cfr. budget des pensions).

4. Synthèse et limite des perspectives relatives à la Sécurité sociale du pouvoir central

L'analyse du flux de Sécurité sociale du pouvoir central présentée ci-dessus offre l'avantage de présenter de manière cohérente les principales dépenses et recettes du pouvoir central, liées à son rôle d'employeur.

Dans le cadre des hypothèses de la projection de juillet, les dépenses de personnel du pouvoir central augmenteraient moins vite que le PIB, sauf en ce qui concerne les pensions de retraite.

Il est clair que l'ensemble des hypothèses présentées ci-dessus sont valables dans le cadre d'un modèle macroéconomique et à horizon de 5 ans. Mais il est tout aussi clair que pour une étude approfondie de la Sécurité sociale des agents du secteur public, à horizon 2000 ou 2010, les hypothèses devraient être raffinées ; on pense notamment à une recherche approfondie quant au nombre de bénéficiaires de pensions de retraite, de pensions de survie ou d'allocations familiales, basé sur une étude de la démographie et de la structure du personnel de l'Etat. On pense aussi à une réflexion sur la croissance de la prestation moyenne réelle : il est peu probable, en effet, que celle-ci soit maintenue inchangée durant une période de 20 ans.

7. LES FLUX DE SECURITE SOCIALE GERES PAR LES POUVOIRS LOCAUX

1. Préambule

Le secteur des "pouvoirs locaux" comprend, d'une part, les opérations relatives à l'enseignement subventionné par le pouvoir central et, d'autre part, les flux relatifs à l'administration et à l'enseignement non subventionné, ces derniers étant directement à charge des communes, provinces et C.P.A.S.

Les données relatives à l'enseignement subventionné proviennent du regroupement économique du pouvoir central (au même titre d'ailleurs que la plupart des données du pouvoir central analysées au point I).

Par contre, les données relatives aux secteurs locaux proprement dits sont construites à l'INS : un très grand nombre de séries, notamment les pensions et les cotisations, sont établies par estimation (application de coefficients fixes à la masse salariale), et ne font pas l'objet d'un relevé statistique exhaustif. Cela pose parfois quelques problèmes qui seront évoqués ci-après.

2. Vue d'ensemble des flux de Sécurité sociale gérés par les pouvoirs locaux

Par symétrie à ce qui était présenté pour le pouvoir central au tableau 20, on trouvera ci-dessous un aperçu synthétique, pour 1986, des flux de Sécurité sociale gérés par les pouvoirs locaux.

**TABLEAU 26 - FLUX DE SECURITE SOCIALE GERES PAR LES POUVOIRS LOCAUX -
Système comptabilité SEC - année 1986**

	Chiffres absolus	% du PIB
1. RESSOURCES	17.24	0.34
1. Cotisations effectives	7.07	0.14
2. Transferts du P.C. pour l'enseignement subventionné	10.16	0.20
a) Pension de retraite	11.08	0.22
b) Solde C.V.O. (pensions-cotisations)	- .92	- .02
2. DEPENSES	32.20	0.64
1. Pensions	23.77	0.47
1) Enseignement subventionné	10.16	0.20
a) Retraite	11.08	0.22
b) Survie (nettes des cotisations)	- .92	- .02
2) Administration et autres	13.62	0.27
2. Autres prestations directes	0.33	0.01
3. Cotisations patronales à la S.S.	8.10	0.16
3. SOLDE : INTERVENTIONS COMME EMPLOYEUR	- 14.96	- .20
1. Prestations non subventionnées par le P.C. nettes des cotisations (2.1.2. + 2.2. - 1.1.)	6.86	0.14
2. Cotisations à la S.S.	8.10	0.16
P.m. : Cotisations fictives	25.02	0.50
- pensions de retraite enseign. subv.	11.08	0.22
- pensions de retraite administration	13.62	0.27
- autres prestations	0.33	0.01

Il apparaît que le coût net de la Sécurité sociale est relativement faible pour les pouvoirs locaux (15 milliards en 1986 ou 0,3 % du PIB), la moitié des prestations de Sécurité sociale étant à charge du pouvoir central, ou financé par des cotisations effectives du personnel des pouvoirs locaux.

Le tableau contient aussi, pour mémoire, le contenu des cotisations fictives aux pouvoirs locaux telles qu'elles sont définies dans le système SEC par l'INS.

3. La sécurité sociale des agents des pouvoirs locaux

Les tableaux 27 et 28 présentent une décomposition des dépenses de personnel des pouvoirs locaux parallèle à celle effectuée pour le pouvoir central au chapitre précédent.

3.1. L'ensemble des dépenses de personnel

Il apparaît que l'évolution rétrospective des dépenses de personnel des pouvoirs locaux présente grosso modo la même évolution que celle du pouvoir central, c'est-à-dire croissance en % du PIB jusqu'en 1981, puis baisse de 1981 à 1986 et ce en raison également des mesures d'assainissement prises depuis 1982.

Tendanciellement, cette diminution relative se poursuivrait jusqu'en 1992.

3.2. Les rémunérations

Les rémunérations brutes des agents des pouvoirs locaux, qui représentaient 3,79 % du PIB en 1981, se seraient réduites à 3,4 % en 1986 et n'atteindraient plus que 3,23 % en 1992, en raison notamment de l'hypothèse de réduction lente mais contenue des emplois (1).

3.3. Les cotisations

3.3.1. Les cotisations patronales à la S.S.

Le taux implicite de ces cotisations aurait augmenté de 1970 à 1975 (comme dans le cas du pouvoir central) pour se réduire légèrement par la suite. En perspective, il est supposé constant au dernier niveau "connu".

3.3.2. Les cotisations personnelles

Les données figurant dans le tableau comprennent les cotisations à la C.V.O. des agents de l'enseignement subsidié et celles des autres employés des pouvoirs locaux. Pour ces derniers, il s'agit d'une estimation réalisée à l'I.N.S. par l'application d'un coefficient fixe de 1970 à 1986 à la masse des salaires à charge directe des provinces, communes et C.P.A.S. : ce taux est de 6,5 %. Il correspond au taux des cotisations C.V.O. qui prévalait en 1970. Or on a vu que le taux légal de C.V.O. avait été majoré en 1982 et 1983 pour atteindre finalement 7,5 %. La série rétrospective est donc à examiner avec prudence !

Sous cette réserve, la part des cotisations personnelles dans le PIB aurait augmenté jusqu'en 1981, puis diminuerait parallèlement à la diminution des salaires depuis 1981.

Dans la projection, cette évolution se poursuivrait vu l'hypothèse du maintien du dernier taux implicite "observé".

(1) En 1987, la croissance des salaires payés par les pouvoirs locaux était supposée élevée dans la projection de juillet, car on se basait sur une étude du Crédit communal de février 1988 annonçant une hausse de 10 % des dépenses de personnel des communes. La dernière version des comptes nationaux indique, au contraire, une légère diminution pour les salaires et pensions des pouvoirs locaux au cours de cette année !

TABEAU 27 - POUVOIRS LOCAUX : SYNTHESE DES DEPENSES DE PERSONNEL (Source SEC) -
en milliards de f.-

	1970	1975	1981	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
TOTAL DES PENSIONS ET REMUNERATIONS BRUTES, dont	34.07	81.71	162.75	205.64	218.98	223.58	229.84	236.82	244.41	252.84
1. PRESTATIONS DIRECTES	4.36	11.35	20.72	26.62	27.24	28.11	29.20	30.40	31.70	33.14
1. PENSIONS DE RETRAITE DE L'ENSEIGNEMENT SUBSIDIE	2.17	5.21	8.55	11.08	11.27	11.58	11.95	12.38	12.84	13.35
2. AUTRES PRESTATIONS DIRECTES ...	2.20	6.14	12.17	15.54	15.97	16.55	17.25	18.02	18.86	19.79
2. SALAIRE COUT	29.71	70.38	142.03	179.02	191.73	195.48	200.64	206.42	212.71	219.70
1. COTISATIONS PATRONALES A LA SECURITE SOCIALE	1.12	3.61	6.66	8.10	8.69	8.86	9.09	9.35	9.63	9.95
En % rem. brutes (2.1:2.2)	(3.92)	(5.41)	(4.92)	(4.74)	(4.75)	(4.75)	(4.74)	(4.74)	(4.74)	(4.74)
2. REMUNERATIONS BRUTES (2.-2.1)	28.59	66.76	135.37	170.92	183.04	186.62	191.55	197.07	203.08	209.76
3. COTIS. PERS. A LA C.V.O.	1.65	3.81	7.73	8.60	10.03	10.22	10.49	10.80	11.11	11.47
En % rem. brutes (2.3:2.2) 5.78	(5.70)	(5.71)	(5.62)	(5.48)	(5.48)	(5.48)	(5.48)	(5.47)	(5.47)	
4. REMUNER. NETTES DE COTISAT. A LA C.V.O. (2.2-2.3)	26.93	62.95	127.64	161.32	173.01	176.39	181.06	186.28	191.96	198.28
3. TOTAL DES PENSIONS ET REMUNERATIONS NETTES DE C.V.O. (A-A.2.3) (= Concept usuel en C.N.)	32.42	77.81	155.02	196.04	208.93	213.36	219.35	226.03	233.30	241.36

TABEAU 28 - POUVOIRS LOCAUX : SYNTHESE DES DEPENSES DE PERSONNEL (Source SEC) -
en % du P.I.B. -

	1970	1975	1981	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
TOTAL DES PENSIONS ET REMUNERATIONS BRUTES, dont	2.70	3.60	4.56	4.10	4.20	4.11	4.04	3.99	3.94	3.89
1. PRESTATIONS DIRECTES	0.35	0.50	0.58	0.53	0.52	0.52	0.51	0.51	0.51	0.51
1. PENSIONS DE RETRAITE DE L'ENSEIGNEMENT SUBSIDIE	0.17	0.23	0.24	0.22	0.22	0.21	0.21	0.21	0.21	0.21
2. AUTRES PRESTATIONS DIRECTES ...	0.17	0.27	0.34	0.31	0.31	0.30	0.30	0.30	0.30	0.30
2. SALAIRE COUT	2.35	3.10	3.98	3.57	3.68	3.59	3.53	3.47	3.43	3.38
1. COTISATIONS PATRONALES A LA SECURITE SOCIALE	0.09	0.16	0.19	0.16	0.17	0.16	0.16	0.16	0.16	0.15
2. REMUNERATIONS BRUTES DES AGENTS DU P.C. (2.-2.1)	2.26	2.94	3.79	3.41	3.51	3.43	3.37	3.32	3.27	3.23
3. COTIS. PERS. A LA C.V.O.	0.13	0.17	0.22	0.19	0.19	0.19	0.18	0.18	0.18	0.18
4. REMUNER. NETTES DE COTISAT. A LA C.V.O. (2.2-2.3)	2.13	2.77	3.57	3.22	3.32	3.24	3.18	3.14	3.09	3.05
3. TOTAL DES PENSIONS ET REMUNERATIONS NETTES DE C.V.O. (A-A.2.3) (= Concept usuel en C.N.)	2.57	3.43	4.34	3.91	4.01	3.92	3.86	3.80	3.76	3.72

3.4. Les prestations directes

Dans le tableau 27, celles-ci sont subdivisées en deux catégories :

- les pensions de retraite de l'enseignement subsidié, d'une part, dont les données proviennent du regroupement économique des opérations du pouvoir central et qui sont isolées dans le modèle ;
- les autres prestations qui incluent, par ordre d'importance, les pensions de retraite et de survie à charge des pouvoirs locaux estimées à l'I.N.S par l'application d'un taux fixe à la masse salariale (13,7 milliards en 1986), les pensions de survie de l'enseignement subsidié (1,5 milliard en 1986) et d'autres petites prestations directes à charge des pouvoirs locaux (0,3 milliards en 1986).

Contrairement à ce qui se passait pour les pensions de retraite du pouvoir central, les prestations directes des pouvoirs locaux, après avoir vu leur part du PIB augmenter de 1970 à 1981, auraient diminué relativement à partir de 1981. A horizon 1992, cette part serait stabilisée aux alentours d'un demi-point de PIB.

3.4.1. Les pensions de retraite de l'enseignement subsidié

L'évolution des pensions de retraite de l'enseignement subsidié peut être décomposée de la manière décrite au tableau 29. On dispose, en effet, pour ces dépenses, de la statistique du nombre de bénéficiaires depuis 1977 (annexe au budget des pensions).

TABLEAU 29 - POUVOIR LOCAUX : CROISSANCE DES PENSIONS DE RETRAITE DE L'ENSEIGNEMENT SUBSIDIE

	80/77(a)	85/80(a)	86/85(b)	87/86(b)	88/87(b)	92/88(a)
1. TAUX DE CROISSANCE DES PENSIONS DE RETRAITE (A PRIX COURANT)	7.50	6.62	3.39	1.70	2.64	3.66
2. TAUX DE CROISSANCE DES PRIX (DEFLATEUR CONSOMMATION PRIVEE)	4.82	6.65	0.81	1.64	1.41	1.92
PAR SOLDE, TAUX DE CROISSANCE DES PENS. DE RETRAITE A PRIX DE 1975	2.56	-.02	2.55	0.06	1.22	1.70
3. TAUX DE CROISSANCE DU NOMBRE DE PENSIONS DE RETRAITE	2.44	1.74	1.70	1.70	1.70	1.70
4. SOLDE : GAIN OU PERTE REEL (LE) PAR PENSION MOYENNE.	0.11	-1.73	0.84	-1.61	-.47	0.00

(a) Taux de croissance moyens

(b) Taux de croissance

Le tableau 29 montre qu'au niveau des pensions de retraite payées aux agents de l'enseignement subsidié des pouvoirs locaux, le phénomène déjà évoqué pour les autres pensions du pouvoir central s'est aussi produit. Après une croissance positive avant 1980, la pension réelle moyenne a connu un taux de croissance négatif entre 1981 et 1985 suite aux différentes adaptations apportées à l'indexation. Comme par ailleurs la croissance du nombre de bénéficiaires a été relativement faible au cours de cette période, la croissance des pensions de retraite de l'enseignement subventionné a été plus lente que celle du PIB.

A horizon 1992, les hypothèses retenues dans la projection sont les suivantes : croissance du nombre de bénéficiaires au rythme de 1,7 % par an, et croissance réelle moyenne nulle mise à part l'année 1987 où a eu lieu le troisième saut d'index. Dans ces conditions, la part des pensions de retraite de l'enseignement subventionné dans le PIB se stabiliserait.

3.4.2. Les autres prestations directes

Il est évidemment impossible de lier ces dépenses à un nombre de bénéficiaires dans la mesure où elles résultent d'une estimation et représentent une proportion constante des salaires à charge des pouvoirs locaux. Par similitude avec les pensions de retraite de l'enseignement subventionné, on a supposé que à l'horizon 1992, les autres prestations directes des pouvoirs subordonnés évolueraient parallèlement au PIB.

4. Synthèse et limite des perspectives relatives à la sécurité sociale des pouvoirs locaux

Dans le cadre des hypothèses de projection de juillet 1988, la croissance des dépenses de personnel des pouvoirs locaux serait moins rapide que celle du PIB. Cela vaudrait essentiellement pour les salaires, en raison des baisses d'emploi, tandis qu'en ce qui concerne les prestations directes, on observerait une stabilisation des dépenses en % du PIB, là où pour le pouvoir central il y aurait toujours une augmentation.

Les réserves quant aux extrapolations réalisées à horizon 2000 ou 2010 émises à la fin de la partie 6, consacrée au pouvoir central, restent entièrement de mise ici.

Il faut y ajouter une remarque supplémentaire : les statistiques utilisées dans cette note pour les pouvoirs locaux manquent de transparence, sinon de cohérence. On a évoqué à plusieurs reprises la difficulté de réaliser une analyse correcte au départ de données estimées et non observées. S'ajoutent à cela certaines questions non résolues à l'heure actuelle et qui doivent encore être discutées avec les représentants de l'I.N.S. (par exemple la manière dont le saut d'index a été traité au niveau des pouvoirs locaux, le mode de définition des cotisations fictives et effectives...).

Ces difficultés tiennent probablement à la nature même des données (nombre élevé des communes, CPAS et provinces). Dans ces conditions, il nous paraît impossible de baser une étude de la Sécurité sociale des pouvoirs locaux, et particulièrement des pensions, à horizon 2000 ou 2010, sur les données des comptes nationaux. Le principal problème vient de la non-correspondance entre les données financières et les données de nombre de bénéficiaires qui constituent évidemment la base de toute prévision en cette matière.

Aussi serait-il nécessaire, préalablement à toute analyse, de faire des recherches de données cohérentes dans les départements ministériels ad hoc (Fonction publique, Intérieur, Pensions) et peut-être auprès du Crédit Communal.

BIJLAGE 1 : DE EVOLUTIE VAN DE SOCIALE ZEKERHEID VAN DE NATIE, IN MILD F.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
SOCIALE ZEKERHEIDSBIJDRAGEN	157.0	178.1	204.5	239.1	284.1	342.7	387.9	426.6	452.3	486.8
.betaald door:										
- werkgevers	105.9	121.4	140.1	162.9	193.1	231.5	261.6	289.4	306.0	330.6
1. ondernemingen	84.5	97.4	112.4	129.9	154.3	184.9	209.1	231.9	241.7	260.3
2. Overheid	21.4	24.0	27.6	33.0	36.8	46.6	52.6	57.5	64.4	70.3
effectieve bijdragen	4.3	5.2	6.8	8.3	9.4	12.2	13.4	14.5	15.6	16.7
fictieve bijdragen	17.1	18.8	20.9	24.7	29.5	34.5	39.2	43.0	48.7	53.6
- gezinnen	51.2	56.7	64.5	76.2	91.0	111.1	126.3	137.2	146.3	156.3
1. werknemers	35.6	39.5	43.5	51.4	62.2	72.9	82.8	89.8	95.5	102.4
2. statutair overheidspersoneel	5.4	6.2	7.4	8.8	10.3	12.9	14.5	16.2	17.6	19.2
3. zelfstandigen	10.2	11.0	13.5	16.0	18.5	25.4	29.0	31.2	33.2	34.6
RIJKSTOELAGEN	38.9	44.1	54.6	62.3	79.3	121.0	149.5	176.5	199.4	211.6
SOC.ZEKERH.BIJDRAGEN +RIJKSTOELAGEN	195.9	222.2	259.1	301.3	363.4	463.6	537.4	603.1	651.7	698.5
SOCIALE PRESTATIES aan de GEZINNEN	181.7	202.7	236.0	275.2	337.5	432.8	507.0	567.7	623.5	680.7
voor:										
- pensioenen	70.8	80.0	93.8	113.8	140.2	172.6	199.6	218.7	241.8	270.0
- geneeskundige verzorging	34.7	38.5	45.1	53.1	63.9	80.6	97.2	107.0	119.3	127.3
- ZIV-uitkeringen	14.9	17.2	20.2	23.8	29.3	37.5	44.8	48.1	53.4	57.9
- werkloosheid	5.8	6.7	10.3	11.8	16.1	35.8	46.7	59.9	69.1	79.5
- gezinsbijslag	39.8	40.9	44.9	48.8	59.5	72.0	80.7	88.6	90.3	95.0
- overige:arb.ong.,beroepsz., bestaansz.,gewaarb.ink.bejaard.	13.0	16.3	19.2	20.8	24.7	30.8	35.7	40.7	43.0	43.8
pro memorie :	1262.1	1362.0	1545.4	1755.0	2056.8	2271.1	2578.7	2785.0	2987.2	3188.6
Beschikbaar inkomen	949.4	1045.6	1176.8	1330.8	1555.7	1751.6	2019.3	2160.6	2310.3	2465.3

Bron: 1970-86 E.S.E.R. rekeningen , 1987-92 Vooruitzichten juli 88

BIJLAGE 1 VERVOLG : DE EVOLUTIE VAN DE SOCIALE ZEKERHEID VAN DE NATIE, IN MLD F.

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
SOCIALE ZEKERHEIDSBIDDRAGEN	528.2	565.3	614.7	670.5	756.6	831.7	873.4	922.3	954.0	992.4
.betaald door:										
- werfgevers	358.9	371.6	382.2	410.9	454.0	478.7	491.3	514.0	535.1	560.6
1. ondernemingen	280.0	284.0	288.2	315.0	354.3	371.3	379.0	397.4	413.1	432.3
2. Overheid	78.8	87.6	94.0	95.9	99.7	107.4	112.3	116.6	122.0	128.3
effectieve bijdragen	18.1	20.3	21.3	22.3	23.4	25.3	26.2	26.8	27.4	28.3
fictieve bijdragen	60.8	67.4	72.7	73.6	76.3	82.1	86.0	89.8	94.6	100.0
- gezinnen	169.3	193.7	232.5	259.6	302.6	353.1	382.1	408.4	419.0	431.9
1. werknemers	111.9	126.6	159.1	180.9	214.9	259.2	287.3	312.2	320.1	329.6
2. statutair overheidspersoneel	21.0	23.6	26.6	28.3	32.6	32.8	33.8	34.2	34.8	35.8
3. zelfstandigen	36.4	43.5	46.8	50.4	55.1	61.0	61.1	62.0	64.0	66.6
RIJKSTOELAGEN	227.2	292.4	334.9	352.2	343.9	305.0	306.3	277.5	290.9	296.0
SOC. ZEKERH. BIJDRAGEN + RIJKSTOELAGEN	755.4	857.7	949.6	1022.6	1100.5	1136.7	1179.8	1199.8	1244.9	1288.4
SOCIALE PRESTATIES aan de GEZINNEN	742.5	833.0	905.2	975.8	1024.7	1065.3	1110.1	1145.5	1181.1	1222.2
voor:										
- pensioenen	297.2	328.1	355.8	382.9	405.7	427.7	447.5	459.5	478.2	494.9
- geneeskundige verzorging	143.8	156.0	171.6	188.6	202.1	211.5	228.1	252.9	267.2	284.7
- ZIV-uitkeringen	63.1	68.1	72.6	77.1	81.4	84.9	84.7	81.6	82.6	83.9
- werkloosheid	90.7	122.6	137.9	160.3	165.1	166.6	170.6	172.3	171.6	173.4
- gezinsbijstap	100.4	107.5	114.7	112.4	114.3	116.7	118.8	118.2	119.9	122.4
- overige: arb. ong., beroepsz., bestaansz., gewaarb. ink. bejaard.	47.3	50.6	52.5	54.6	56.1	58.0	60.4	60.9	61.6	62.8
pro memorie :	3450.9	3571.8	3884.4	4117.4	4416.8	4725.8	5011.2	5215.6	5444.8	5689.4
Beschikbaar inkomen	2711.2	2909.5	3067.3	3288.4	3445.6	3624.1	3867.4	4012.8	4165.9	4338.4

Bron: 1970-86 E.S.E.R. rekeningen, 1987-92 Vooruitzichten juli 88

Bestand : C5035.HERM.LEONAIN

BIJLAGE 1 VERVOLG : DE EVOLUTIE VAN DE SOCIALE ZEKERHEID VAN DE NATIE, IN MLD F.

	1990	1991	1992
SOCIALE ZEKERHEIDSBIJDRAGEN	1035.4	1081.3	1131.3
.betaald door:			
- werkgevers	587.4	615.9	647.1
1. ondernemingen	452.1	473.0	495.7
2. Overheid	135.3	142.9	151.3
effectieve bijdragen	29.2	30.2	31.3
fictieve bijdragen	106.1	112.7	120.0
- gezinnen	448.1	465.6	484.5
1. werknemers	341.7	355.1	369.4
2. statutair overheidspersoneel	36.8	37.9	39.0
3. zelfstandigen	69.6	72.7	76.0
RIJKSTOELAGEN	297.4	300.4	304.5
SOC. ZEKERH. BIJDRAGEN + RIJKSTOELAGEN	1332.8	1381.7	1435.8
SOCIALE PRESTATIES aan de GEZINNEN	1264.3	1310.2	1360.6
voor:			
- pensioenen	514.0	535.2	559.9
- geneeskundige verzorging	299.3	315.7	333.4
- ZIV-uitkeringen	85.7	87.5	89.5
- werkloosheid	176.9	179.5	181.1
- gezinsbijslag	124.2	126.5	128.8
- overige arb. ong. beroepsz.	64.2	65.9	67.9
bestaansz. . gewaarb. ink. bejaard.			
pro memorie : B. B. P.	5941.5	6209.6	6495.8
Beschikbaar inkomen	4510.5	4681.7	4862.1
Bron: 1970-86 E.S.E.R. rekeningen , 1987-92 Vooruitzichten juli 88			

BIJLAGE 2 : DE EVOLUTIE VAN DE SOCIALE ZEKERHEID VAN DE NATIE, IN % VAN HET B.B.P.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
SOCIALE ZEKERHEIDSBIJDRAGEN	12.4	12.9	13.2	13.6	13.8	15.1	15.0	15.3	15.1	15.3	15.3	15.8	15.8
.betaald door:													
- werkgevers	8.4	8.8	9.1	9.3	9.4	10.2	10.1	10.4	10.2	10.4	10.4	10.4	9.8
1. ondernemingen	6.7	7.0	7.3	7.4	7.5	8.1	8.1	8.3	8.1	8.2	8.1	8.0	7.4
2. Overheid	1.7	1.7	1.8	1.9	1.9	2.1	2.0	2.1	2.2	2.2	2.3	2.5	2.4
effectieve bijdragen	0.3	0.4	0.4	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.6	0.5
fictieve bijdragen	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.5	1.5	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9	1.9
- gezinnen	4.1	4.1	4.2	4.3	4.4	4.9	4.9	4.9	4.9	4.9	4.9	5.4	6.0
1. werknemers	2.8	2.9	2.8	2.9	3.0	3.2	3.2	3.2	3.2	3.2	3.2	3.5	4.1
2. statutair overheidspersoneel	0.4	0.4	0.5	0.5	0.5	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.7	0.7
3. zelfstandigen	0.8	0.8	0.9	0.9	0.9	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.2	1.2
RIJKSTOELAGEN	3.1	3.2	3.5	3.5	3.9	5.3	5.8	6.3	6.7	6.6	6.6	8.2	8.6
SOC.ZEKERH. BIJDRAGEN +RIJKSTOELAGEN	15.5	16.1	16.8	17.2	17.7	20.4	20.8	21.7	21.8	21.9	21.9	24.0	2
SOCIALE PRESTATIES aan de GEZINNEN	14.4	14.7	15.3	15.7	16.4	19.1	19.7	20.4	20.9	21.3	21.5	23.3	23
voor:													
- pensioenen	5.6	5.8	6.1	6.5	6.8	7.6	7.7	7.9	8.1	8.5	8.6	9.2	9.2
- geneeskundige verzorging	2.7	2.8	2.9	3.0	3.1	3.5	3.8	3.8	4.0	4.0	4.2	4.4	4.4
- ZIV-uitkeringen	1.2	1.2	1.3	1.4	1.4	1.7	1.7	1.7	1.8	1.8	1.8	1.9	1.9
- werkloosheid	0.5	0.5	0.7	0.7	0.8	1.6	1.8	2.2	2.3	2.5	2.6	3.4	3.5
- gezinsbijslag	3.2	3.0	2.9	2.8	2.9	3.2	3.1	3.2	3.0	3.0	2.9	3.0	3.0
- overige: arb. org., beroepsz., bestaansz., gewaarb. ink. bejaard.	1.0	1.2	1.2	1.2	1.2	1.4	1.4	1.5	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4

Bron : 1970-86 E.S.E.R. rekeningen , 1987-92 Vooruitzichten juli 88

Bestand : C5035.HERM.LEONAIN

BIJLAGE 2 VERVOLG : DE EVOLUTIE VAN DE SOCIALE ZEKERHEID VAN DE NATIE, IN % VAN HET B.B.P.

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
SOCIALE ZEKERHEIDSBIJDRAGEN	16.3	17.1	17.6	17.4	17.7	17.5	17.4	17.4	17.4	17.4
.betaald door:										
- werkgemers	10.0	10.3	10.1	9.8	9.9	9.8	9.9	9.9	9.9	10.0
1. ondernemingen	7.6	8.0	7.9	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6
2. Overheid	2.3	2.3	2.3	2.2	2.2	2.2	2.3	2.3	2.3	2.3
effectieve bijdragen	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
fictieve bijdragen	1.8	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7	1.8	1.8	1.8	1.8
- gezinnen	6.3	6.9	7.5	7.6	7.8	7.7	7.6	7.5	7.5	7.5
1. werknemers	4.4	4.9	5.5	5.7	6.0	5.9	5.8	5.8	5.7	5.7
2. statutair overheidspersoneel	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
3. zelfstandigen	1.2	1.2	1.3	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
RIJKSTOELAGEN	8.6	7.8	6.5	6.1	5.3	5.3	5.2	5.0	4.8	4.7
SOC. ZEKERH. BIJDRAGEN + RIJKSTOELAGEN	24.8	24.9	24.1	23.5	23.0	22.9	22.6	22.4	22.3	22.1
SOCIALE PRESTATIES aan de GEZINNEN	23.7	23.2	22.5	22.2	22.0	21.7	21.5	21.3	21.1	20.9
voor:										
- pensioenen	9.3	9.2	9.0	8.9	8.8	8.8	8.7	8.7	8.6	8.6
- geneeskundige verzorging	4.6	4.6	4.5	4.6	4.8	4.9	5.0	5.0	5.1	5.1
- ZIV-uitkeringen	1.9	1.8	1.8	1.7	1.6	1.5	1.5	1.4	1.4	1.4
- werkloosheid	3.9	3.7	3.5	3.4	3.3	3.2	3.0	3.0	2.9	2.8
- gezinsbijslag	2.7	2.6	2.5	2.4	2.3	2.2	2.2	2.1	2.0	2.0
- overige: arb. ong., beroepsz.,	1.3	1.3	1.2	1.2	1.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0
bestaansz., gewaarb. ink. bejaard.										

Bron : 1970-86 E.S.E.R. rekeningen , 1987-92 Vooruitzichten juli 88

Bestand : C5035.HERM.LEONAIN

**Bijlage 3 : Raming van de rijkstoelagen aan de sociale zekerheid,
overeenkomstig de criteria van de wet DHOORE.**

In mld. F.	1988	1989	1990	1991	1992
Algemene Regelling					
Pensioenen (1)	61,7	63,6	65,7	68,2	71,2
Geneeskundige zorgen	105,9	114,3	121,5	129,1	137,9
Uitkeringen	40,3	40,9	41,7	42,6	43,4
Werkloosheidsuitkeringen	17,0	13,1	10,0	5,3	0
Brugpensioenen (2)					
Kinderbijslag, 4 jarenplan	3,2	4,1	4,2	4,3	4,4
Budgettair bedrag A.R.	228,1	236,0	243,1	249,5	256,9
Regeling zelfstandigen					
Pensioenen	17,9	18,1	18,4	18,8	19,2
Geneeskundige zorgen	7,2	7,7	8,1	8,5	9,0
Uitkeringen	2,7	2,8	2,9	2,9	3,0
Kinderbijslag	4,9	5,0	5,0	5,1	5,2
Budgettair bedrag R.Z.	32,7	33,6	34,4	35,3	36,4
Overige	38,8	38,5	39,6	41,4	42,4
Maribel-operatie	13,5	14,0	14,5	15,0	15,0
Premie autoverzekering	4,5	4,6	4,8	5,0	5,2
Invalideitpensioenen	5,7	5,7	5,7	5,8	5,8
Gew. inkomen bejaarden	8,4	9,3	9,6	10,3	11,0
Overzeese soc. zekerheid	2,3	2,4	2,4	2,5	2,5
Vrijwillige verzekering	2,4	2,5	2,6	2,8	2,9
Totaal Economische rekening	297,6	308,1	317,1	326,2	335,7

- (1) 20 % van de uitgaven voor pensioenen, inclusief de brugrustpensioenen.
(2) In de veronderstelling dat de netto-loonmatiging en de opbrengsten van het F.F.E.S.Z. worden overgedragen naar deze tak. Bovendien houden we nog geen rekening met een eventuele afschaffing van de solidariteitsbijdrage van de hoge inkomens.

